

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет музичного мистецтва

Кафедра народних інструментів

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГРИ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

*Програма навчального курсу
(за вимогами кредитно-модульної системи
організації навчального процесу)
для студентів спеціальності
7.020205 „Музичне мистецтво”*

Рівне – 2009

ББК 85.310.7р
М 54
УДК 78.022:37(07)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол №6 від 30 січня 2009 р.)*

Укладач: **Димченко С.С.**, декан факультету музичного мистецтва Інституту мистецтв РДГУ, професор кафедри народних інструментів, заслужений працівник культури України, відмінник освіти України

Рецензенти: **Давидов М.А.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедрою народних інструментів Національної музичної академії України ім. П.І.Чайковського, дійсний член Міжнародної академії інформатизації, академік, лауреат Міжнародної премії ім. С.С.Гулака–Артемівського;

Апатський В.М. – народний артист України, доктор мистецтвознавства, член-кореспондент Академії мистецтв України, професор Національної музичної академії України ім. П.І.Чайковського.

М 54 Методика викладання гри на музичних інструментах.
Програма навчального курсу (за вимогами кредитно-модульної системи) для студентів спеціальності 7.020205 „Музичне мистецтво” /
Укладач С.С.Димченко. – Рівне: РДГУ, 2009. – 58 с.

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2009
© С.С.Димченко, 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розвиток особистості музиканта, тобто формування його творчих здібностей, духовних якостей є однією з найхарактерніших тенденцій розвитку сучасної музичної освіти.

Курс „Методика викладання гри на музичних інструментах” – один із найважливіших у комплексі спеціального циклу дисциплін, що їх вивчають студенти народно-інструментальної спеціалізації у вищих навчальних закладах культури і мистецтва.

Практика показує, що становлення художньої свідомості учнів у класі народних інструментів, розвиток їхнього світогляду, кристалізація музично-слухової сфери, комплексу здібностей здійснюється мимовільно в ході занять, нерідко спонтанно.

Аби правильно розібратися у численних факторах, накопичених музичною педагогікою, осмислити їх та застосувати на практиці, майбутнім педагогам необхідно ознайомитися з основними методологічними положеннями, які допомагають вирішувати практичні питання музичного навчання і виховання учнів.

Важливою складовою процесу фахової підготовки майбутнього викладача спеціального інструмента є спеціальні методичні знання та вміння, які студенти отримують під час вивчення курсу „Методика викладання гри на музичних інструментах”. Запропонований курс виконує міжпредметну функцію і синтезує психолого-педагогічні та спеціальні знання, вміння й навички, необхідні для всіх видів музично-виконавської та педагогічної діяльності. Інтегрований характер курсу передбачає, що його матеріал має поглибити і конкретизувати знання студентів, спрямовані в межах інших нормативних курсів. В процесі викладання дисципліни студенти одержують теоретичні знання про важливі методично-педагогічні засади та закономірності процесу гри на музичних інструментах. Під час вивчення дисципліни студенти набувають знань, які допомагають розв’язувати педагогічні завдання.

Курс „Методика викладання гри на музичних інструментах” ґрунтується на провідних гуманістичних ідеях вітчизняної та зарубіжної музично-педагогічної думки, а саме: особистісно орієнтованому підході до організації педагогічного процесу; діалогічності як принципі педагогічної взаємодії, реалізація якого дає можливість виявити внутрішню детермінацію поведінки та діяльності учнів, врахувати специфіку їхнього тезаурусу в організації педагогічного процесу.

До основних завдань курсу відносяться:

– забезпечення різноманітної інформації для поповнення знань студентів, розширення їх професійних горизонтів;

- розвиток музичного мислення студентів;
- відмова від пасивних, репродуктивних способів діяльності у бік розвитку творчої ініціативи і самостійності студентів;
- розширення кругозору студентів через різноманітні асоціативні зв'язки з іншими видами мистецтва;
- вивчення закономірностей виконавського процесу та опанування сучасними методами індивідуального навчання;
- спрямування студентів на пошук різноманітних ефективних прийомів навчання, спираючись на сучасні досягнення вітчизняної та зарубіжної педагогіки.

У процесі вивчення дисципліни студенти **повинні знати:**

- основні методико-теоретичні засади та закономірності процесу гри на музичних інструментах;
- основні принципи дидактики;
- принципи складання репертуару;
- методи розв'язання педагогічних завдань;
- суть процесів звуковидобування та методики володіння звуком на музичних інструментах;
- об'єктивні фактори, які впливають на постановочні елементи при навчанні гри на музичному інструменті.

На основі здобутих знань студенти **повинні оволодіти такими вміннями:**

- прогнозувати різноманітні ситуації;
- вирішувати складні педагогічні завдання;
- створити належні педагогічні умови для ефективного навчання дітей;
- пробудити в дітях інтерес до навчання на музичних інструментах;
- здійснювати художньо-педагогічний аналіз музичних творів та інтерпретувати їх відповідно до стилевих особливостей;
- самостійно опрацьовувати музичний репертуар і підбирати його відповідно до індивідуальних особливостей учнів;
- здійснювати керівництво музично-слуховими уявленнями учнів;
- вміти оцінювати та розвивати навчальні і творчі досягнення учнів.

Курс „Методика викладання гри на музичних інструментах”, згідно з сучасним уявленням про діяльність музиканта-педагога, повинен стати творчим засвоєнням комплексу наукових знань з педагогіки та психології, історії та теорії музики, оволодіння спеціальним інструментом, педагогічної практики тощо.

Даний предмет можна визначити як науку, яка розкриває зміст, принцип, засоби і прийоми викладання гри на музичних інструментах, вивчає

закономірності процесу музично-виконавського розвитку та засоби керування ним на різних етапах викладання.

Вихідним фактором для вирішення цих проблем стає компетентний або фаховий підхід до змістового і процесуального забезпечення підготовки студентів.

Програма курсу складається з 24 тем і розрахована на 81 годину (аудиторних – 40, з них лекційних – 12, лабораторних – 28 (баян, акордеон), самостійна робота – 41 год.).

Вивчення курсу передбачає формування у студентів знань:

- в галузі історії інструментального навчання;
- основних принципів методики навчання;
- основних методів і форм роботи над музичними творами різних жанрів.

Вивчення курсу передбачає виконання студентами творчих завдань: методичних аналізів творів педагогічного репертуару, пошуку прикладів, що ілюструють певні положення, висловлені в лекціях.

Особливості індивідуальностей викладачів та учнів передбачають варіативність форм, методів та засобів виховання учня та інтерпретацій творів. Тому запропоновані в курсі методичні підходи мають універсальний характер і розраховані на творче використання.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ „МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГРИ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ”

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Курс III Підготовка бакалаврів	Шифр, спеціальність освітньо- кваліфікаційного напрямку	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3 Навчальних модулів: 1 Змістовних модулів: 2 Загальна кількість годин: 81 Тижнів: 20 Годин на тиждень: 2 Аудиторних занять: 40 год.	Шифр, назва напрямку 0202 „Мистецтво” Шифр, назва спеціальності: 7020205 „Музичне мистецтво”	Рік підготовки: 3 Семестри: 6 Лекційні заняття: 12 год. Лабораторні: 28 год. Самостійна робота: 41 год. Види контролю: Екзамен VI сем.

Контроль знань студентів

Поряд з традиційним опитуванням можуть бути використанні такі форми, як інформація про вивчену методичну літературу, написання реферату чи рецензії на реферат або методичну розробку, відкритий урок. Відповіді передбачають ілюстрування на інструменті.

Перевірка знань наприкінці 6 семестру здійснюється на контрольному уроці шляхом опитування з вивчених тем курсу.

Студент повинен також виконати та зробити виконавсько-педагогічний аналіз п'єси або етюда із шкільного репертуару молодших класів.

На іспиті в 6 семестрі в білетах має бути три питання:

1. Усна відповідь на теоретичне питання.
2. Відповідь з ілюстрацією на інструменті.
3. Виконання та виконавсько-педагогічний аналіз музичного твору по складеному педагогом плану із шкільного репертуару.

Приблизні зразки білетів

Варіант 1

1. Виховання самостійності учнів у класній та домашній роботі.
2. Розвиток техніки на матеріалі вправ та етюдів.
3. Виконання та виконавсько-педагогічний аналіз музичного твору В.Підгорного. Етюд ля-мінор.

Варіант 2

1. Складання індивідуальних планів та характеристик на учнів з різним рівнем музичних здібностей.
2. Методика роботи над творами поліфонічного складу.
3. Виконання та виконавсько-педагогічний аналіз музичного твору Й.С.Баха. Менует соль-мінор.

Завершальною формою перевірки знань, умінь та навичок випускників та їх відповідності до педагогічної кваліфікації є державний іспит „Педагогіка та методика викладання фахових дисциплін”.

Викладач складає питання до білетів згідно з програмними вимогами, своїми знаннями та досвідом: перевірка знань по проблемам методики викладання та практичний показ форм роботи виконання, виконавський та педагогічний аналіз музичного твору із репертуару II–V класів ДМШ (п’ятирічне навчання).

Приблизні зразки білетів

Варіант 1

1. Методика роботи над музичною формою.
2. Виконання, виконавський та педагогічний аналіз музичного твору Обр. М.Різоля. Українська народна пісня „Сонце низенько”.

Варіант 2

1. Методика роботи над твором варіаційної форми.
2. Виконання, виконавський та педагогічний аналіз музичного твору І.Воробкевича „Чотири коломийки”.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розподіл навчального часу за видами знань

№	Назва модулів і тем	Всього	Кількість годин				Індивідуальна робота	Самостійна робота
			Аудиторна робота					
			Всього аудиторних	Лекцій	Лабораторних			
Модуль 1. Структура та принципи інструментального навчання		35	20	8	12	6	15	
1.	Методика викладання гри на музичних інструментах: предмет, проблематика, зв'язок із педагогікою			2				
2.	Значення виконавських традицій для становлення і розвитку методики викладання гри на музичному інструменті					2	2	
3.	Психолого-педагогічні основи розвитку музичних здібностей в умовах навчально-виховної роботи			2	2			
4.	Огляд методичної літератури					2	3	
5.	Форми і методи розвитку творчої активності учнів у процесі навчання				4			
6.	Дидактичні принципи викладання гри на музичних інструментах			2				
7.	Структура музично-педагогічної діяльності викладача гри на музичних інструментах			2				
8.	Специфіка і планування навчально-виховного процесу в класі народних інструментів ДМШ					2	2	

9.	Підвищення педагогічної та виконавської майстерності викладача				2		
10.	Необхідні умови для оптимізації початкового періоду навчання. Методи музичного виховання						4
11.	Музичний матеріал на початковому етапі навчання						4
12.	Проведення відкритих уроків студентів				2		2
Модуль 2. Основні форми і методи роботи над музичними творами		46	20	4	16	6	26
13.	Методи роботи на музичними творами різних жанрів і стилів			2	2		4
14.	Виразальні засоби музичної мови				2		2
15.	Етапи формування раціональної техніки учнів			2	2		2
16.	Зміст, форми і методи самостійної роботи в класі народних інструментів					2	2
17.	Організація та методика проведення занять				2		2
18.	Підготовка учня до публічного виступу				2		2
19.	Розвиток духовного потенціалу учня в класі народних інструментів				2		2
20.	Детальне опрацювання тексту. Удосконалення виконавської техніки				2		2
21.	Формування виконавських навичок. Вправи та їх роль в удосконаленні техніки					2	2
22.	Методика розвитку творчої активності і самостійності учня						2
23.	Основні умови продуктивної роботи учня					2	2
24.	Колоквіум з рекомендованої літератури				2		2

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

СТРУКТУРА ТА ПРИНЦИПИ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Лекції – 8 год.

Лабораторні заняття – 12 год.(баян, акордеон).

Самостійна робота – 15 год.

Тема 1. Методика викладання гри на музичних інструментах: предмет, проблематика, зв'язок із педагогікою

Курс „Методика викладання гри на музичних інструментах” як важлива ланка професійної підготовки музикантів-педагогів. Мета, предмет, завдання вузівського курсу методики. Методика як наука. Специфіка вивчення курсу в умовах інституту мистецтв. Навчально-виховні завдання викладача музичного інструмента в ДМШ, студії, училищі. Принципи розвиваючого навчання в інструментальній педагогіці. Взаємозв'язок шляхів і методів індивідуального навчання гри на музичному інструменті зі змістом програми „Мистецтво”. Виховання у студентів творчого відношення до методів навчання гри на музичному інструменті як до шляхів, способів дослідження, а до інструментальної методики, як до „живого” творчого процесу.

Види уроків (тематичний, показовий, із змішаним завданням). Особливості індивідуального уроку (необхідність контакту, урахування фізичного стану учня, стимулювання інтересу). Підготовка уроку (планування завдань та імпровізаційність уроку, вивчення репертуару учня). Перевірка домашнього завдання (необхідність прослуховування цілого твору без поправок, вибіркова перевірка, перевірка навичок самостійної роботи, вміння помітити і оцінити досягнення учня). Метод узагальнення – основна форма роботи. Об'єктивна оцінка учня. Організація самостійної роботи учня.

Методи роботи на уроці – пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, пошуковий, творчий. Практичні методи – як основа психічного розвитку учня.

Засоби навчання. Творче застосування дидактичних принципів у процесі інструментального навчання. Основні професійні якості викладача.

Ознайомлення з літературою, програмними вимогами та методичними посібниками з питань комплексного методу навчання і виховання, диференційованого підходу до учнів, та розкриття їх творчого потенціалу.

Тема 2. Значення виконавських традицій для становлення і

розвитку методики викладання гри на музичних інструментах

Створення Ф.Фігановим, Ю.Волковичем, В.Колчиним перших концертних баянів. Електронний баян А.Беляєва. Концерти Ю.Казакова, В.Галкіна, В. Бесфамільнова, Е.Мітченка. Представники академічного акордеонного виконавства: Ю.Дранга, М.Кравцов, Ю.Брусенцев. Характерні риси виконавського мистецтва Ф.Ліпса, В.Семьонова, О.Шарова, В.Голубничого, І.Пуріца, Г.Чернички, В.Петрова, С.Найка, Я.Ковальчука та ін. Естрадний напрям в баянно-акордеонному мистецтві: Ю.Шахнов, Е.Виставкін, Ю.Пешков, В.Ковтун, Я.Табачник, В.Данілін та ін. Прояв композиторського таланту у талановитих виконавців-баяністів: В.Зубицького, В.Семьонова, А.Тимошенка, Є.Дербенка, В.Бонакова та ін.

Історичні відомості про домрове виконавство. Створення Г.Любимовим (разом з С.Буровим) родини 4-х струнних домр. Зв'язок домрового сольного виконавства із розвитком оркестрового народно-інструментального мистецтва.

Роль провідних домристів сучасності І.Івка, Б.Міхеєва, Т.Вольської, О.Циганкова, Ф.Корова в розвитку домрового виконавства.

Походження гітари. Внесок Ф.Гарреті, А.Сеговії, інших виконавців в розвиток гри на гітарі.

Гітара в Росії XVIII–XIX ст. (А.Сіхра, М.Висоцький та інші гітаристи).

Зв'язок методики з історією народно-інструментального виконавства.

Значення діяльності В.Андреева в становленні професійного виконавства на народних інструментах.

Роль М.Чайкіна, М.Різоля, К.Мяскова, Г.Шендерьова, А.Семешка, І.Яшкєвича, В.Підгорного та ін. в сучасному концертному і педагогічному репертуарі баяністів (акордеоністів).

Тема 3. Психолого-педагогічні основи розвитку музичних здібностей в умовах навчально-виховної роботи

Поняття „музичні здібності” в психолого-педагогічній літературі. Взаємозв'язок музичних здібностей з діяльністю. Умови розвитку музичних здібностей та їх характеристика. Музичний слух – одна з основних умов розвитку музичних здібностей. Структура музичного слуху. Розвиток слухового контролю в процесі навчання гри на музичних інструментах. Формування та розвиток звуковисотного, мелодичного, поліфонічного, тембро-динамічного, внутрішнього слуху. Формування слухо-рухових

зв'язків.

Взаємозв'язок темпу, метру, ритму. Темп як форма руху, яка відображає внутрішню суть твору. Термінологія, яка регулює швидкість руху і визначає характер твору. Метрична організація звуків. Ритмічна організація звуків. Темпо-ритм. Виховання метроритмічних уявлень у процесі виконавської діяльності. Оптимальні умови розвитку чуття музичного ритму. Формування навичок сприйняття і відтворення ритмічних формул. Необхідність виявлення постійної цілеспрямованої уваги до розвитку музично-ритмічного почуття учнів в процесі інструментального навчання. Методичні прийоми формування музично-ритмічного почуття.

Творчий характер музично-виконавського ритму. Виховання в учнів ритмічності і темпової стійкості виконання при допущенні в деяких випадках „хвилеподібного” ритму і темпу; агогіка, рубато, елементи імпровізаційності. Поліритмія і методи роботи над нею. Шляхи подолання ритмічних труднощів.

Специфіка і компоненти музичної пам'яті, їх взаємодія і трансформування в процесі роботи над музичним твором. Методика запам'ятовування музичного матеріалу. Контроль за рівномірним запам'ятовуванням твору всіма видами музичної пам'яті. Роль емоційно-слухових, рухових і зорових уявлень, словесно-логічного виду пам'яті як внутрішніх показників у процесі відтворення музичного матеріалу. Методи вивчення музичних творів напам'ять (Л.Маккіннон, Г.М.Коган, С.І.Савшинський, Г.М.Ципін).

Пізнавальний потенціал уроку як основа активізації мисленнєвої діяльності учнів. Розвиток музичного мислення в процесі навчання гри на музінструменті. Шляхи інтелектуалізації навчально-освітнього процесу. Особливості різних видів музичного мислення. Логіка розвитку музичної думки. Художнє мислення в музичній діяльності. Формування теоретичних знань як основи музичного мислення, вміння використовувати їх на практиці. Методика поетапного вивчення музичного матеріалу.

Тема 4. Огляд методичної літератури

Аналіз методичної літератури по інструментах.

Використання фортепіанної, скрипкової методик в процесі навчання гри на народних інструментах.

Методична література з питання початкового музичного навчання і виховання (світова).

Методична література з головних проблем виконавства (методи роботи

над твором, робота над технікою, питання інтерпретації, концертний виступ і підготовка до нього тощо.).

Тема 5. Форми і методи розвитку творчої активності учнів у процесі навчання

Здійснення комплексного виховання учнів у рамках всієї школи.

Прогресивні системи дитячого музичного виховання. К.Орф, З.Кодай, Д.Огороднов, Л.Шацький.

Можливості розвитку виконавсько-творчої фантазії дитини, її уявлень, асоціативного мислення. Виховання інтонаційного слуху, розвиток уміння чути ладотональні тяготіння. Раннє навчання гармонії – шлях до дитячої творчості.

Образне мислення. Напрямки у пошуках образного рішення, спорідненість музичної інтонації з інтонацією людського голосу; зв'язок музичного ритму з ритмами і пластикою виразних рухів людини; звуконаслідування явищам природи, навколишнього світу.

Гра на слух. Методи навчання гри на слух. Залежність успішності гри на слух від міцності і ступеня розвитку слухо-моторного взаємозв'язку учня. Перші кроки – спів. Донотний період: найпростіші слухові уявлення, необхідні для зорово-слухового сприйняття легкого нотного тексту; знання запису тривалостей та висоти звуків, розташування клавіш на інструменті; елементарні ігрові навички.

Підготовчі вправи. Перехід до нотної грамоти. Паралельне навчання читання з листа через слуховий аналіз матеріалу. Вправи на засвоєння ритмічної структури, мелодії.

Самодиктант. Розвиток гармонічного слуху. Роль внутрішнього слуху. Методи засвоєння ступенів ладу.

Уміння записувати підбрану мелодію та акомпанемент до неї.

Читання нот з листа. Методи навчання: аналіз нотного запису і на його основі формування технічних уявлень, уміння чути „наперед”.

Передумови успішного читання: розвинутий мелодичний та гармонічний слух, музична пам'ять, відчуття ритму, певні теоретичні знання, міцність зв'язку між нотою і записом, свобода орієнтування на клавіатурі, швидкість і точність моторної реакції.

Види труднощів, які виникають в учнів: слабо розвинене музичне мислення, учень не помічає своїх помилок, неточність відтворювання нотного тексту у зв'язку з недостатнім досвідом читання з листа або неухважністю учня: непопадання на клавіші через недостатню свободу орієнтування.

Психомоторний принцип розвитку навчання читання з листа „бачу –

чую – граю”.

„Фотографування” очима тексту, опанування клавіатури „сліпим способом”, техніка прискорення читання.

Транспонування. Навчання транспонування на ладовій основі. Передумови успішного транспонування: добре знання клавіатури інструмента, вміння грати гами та арпеджіо в різних тональностях, знання порядку появи ключових знаків альтерації.

Зручність транспонування на правій клавіатурі баяна на малу терцію і хроматичний півтон. Першочергова важливість для баяніста навичок транспонування на тон і півтон.

Зберігання аплікатури лівої руки на готовій клавіатурі.

Транспонування на слух, по нотах, з листа, письмово.

Система завдань на розвиток навичок транспонування по нотах (посібник Г.Шахова).

Психомоторний принцип розвитку навичок транспонування.

Схема транспонування: бачу-чую наперед, перекладаю в задану тональність, граю – підправляю.

Імпровізація та композиція. Розвиток навичок імпровізації. Правила та техніка. Навчання від простого до складного, вивчення окремих елементів – моделей.

Вивчення структури готових акордів на лівій клавіатурі та правил їх об’єднання в гармонічні послідовності. Вільне володіння тональностями, слухово-моторна координація.

Значення моторної пам’яті.

Імпровізація. Вправи для розвитку навичок імпровізації:

1. Гра гам, тризвуків, мелодичних секвенцій, ладів народної музики з акомпанементом у лівій руці, тризвуками та септакордами.

2. Гра простих з поступовим ускладненням гармонічних послідовностей у різних тональностях.

3. Створення мелодій на задану гармонічну послідовність.

4. Створення вступу та закінчення до музичного твору.

5. Створення підголосків до мелодії.

6. Створення п’ес у певному танцювальному жанрі та в жанрі сучасної масової музики. Ознайомлення з системою навчання навичок імпровізації та композиції доцента Харківського інституту мистецтв Г.Л.Гельфгата.

Композиція. Створення музики за моделлю – важливий принцип роботи над формою. Основні етапи створення за моделлю: робота над структурою ”запитання – відповідь”; створення вступу до п’еси за вибраним типом; створення тричастинної п’еси (АВА) за заданою схемою, у заданій фактурі; вільне створення п’еси за зразком, вибраним із педагогічного

репертуару.

Правила дописування теми-мелодії: якнайменше звуків і якнайбільше краси і змісту, повторність музичних побудов, яка забезпечить єдність ритму та єдність інтонування.

Послідовність створення етюдів: на витримані звуки, на ритмічну фігурацію, на гармонічну фігурацію, на переміщення, на мелодичну фігурацію, на змішану фігурацію.

Тричастинна форма. В середній частині можна застосувати: зміну ладу, тональності, розміру, регістру, гармонії тощо.

Характерні особливості джазового стилю: складна, різноманітна синкопована ритміка; як слідство синкопометричне „качання” – неспівпадання сильної частки в нижніх та верхніх голосах („свінг”); елементи пентатоніки та інших натуральних ладів (пониження в мажорі III, VII, V та VI ступенів); складна гармонія-альтеровані та багатозвучні акорди; остинатність ритмічних і ладово-гармонічних обертів.

Виконання диференційних контрольних завдань і імпровізації на „поза музичних моделях” (II–IV кл.), на „музичних моделях” (з V кл.) та імпровізація у різних стилях, в тому числі джазова.

Акомпанемент. Виконання акомпанементу до пісень на початковій стадії навчання. Використовування навичок ансамблевої гри. Уміння слухати соліста, розуміти його художні наміри і гнучко доповнювати загальне звучання.

Три ступені смислового навантаження акомпанементу: фон, діалог, конфлікт. Фонетичний і синтаксичний рівні структури музичної мови. Вивчення акустичних особливостей інструментів та голосів.

Творча активність акомпаніатора у тих розділах, де баян звучить самостійно-вступ, програш, закінчення. Ясне розуміння своїх функцій. Читання з листа та транспонування акомпанементу. Специфіка роботи з вокалістом.

Ознайомлення з посібником Є.Хольцвессіга щодо створення акомпанементів до пісень.

Гра в ансамблі. Практика гри в ансамблі – одна із умов здійснення комплексного виховання учнів.

Гра в ансамблі на початковій стадії навчання. Гра в ансамблі з педагогом в донотний період.

Елементарні навички ансамблевої гри: засоби досягнення синхронності на початку та наприкінці звука, рівновага зручності по горизонталі та по вертикалі, узгодженість прийомів звуковидобування, ідентична та контрастна артикуляція, дотримання спільності ритмічного пульсу.

Уміння слухати загальну звучність обох партій основа сумісного

музикування.

Підбір репертуару як фактор стимулювання художнього і технічного зросту ансамблевих виконавців.

Прийоми досягнення синхронності ансамблевого звучання.

Рекомендації по вивченню ансамблевих партій напам'ять. Виступ ансамблю на сцені.

Тема 6. Дидактичні принципи викладання гри на музичних інструментах

Принцип єдності навчання, освіти та виховання.

Психолого-педагогічні інновації в теорії і практиці навчання гри на музичних інструментах. Педагогічний зміст гуманістичного особистісно орієнтованого навчання гри на музичних інструментах. Єдність освіти, навчання та виховання як провідний принцип викладання гри на музичних інструментах.

Принцип науковості. Вимоги реалізації принципу науковості. Творча взаємодія викладача з учнем. Ознайомлення учнів з досягненнями сучасної теорії та методики виконавства, з доступними методами наукового дослідження.

Принцип доступності. Застосування різних методів і форм навчання. Обсяг музичного матеріалу, новизна інформації, адекватний розвиток музично-виконавських образів, дієвий вплив на почуття учнів, правильне спрямування їхнього мислення тощо.

Принцип систематичності навчання. Загальнопедагогічна система принципів навчання з урахуванням специфіки музичного виконавства. Від відомого – до невідомого. Від знання – до навичок. Від основи – до деталей. Від конкретного – до загального. Від загального – до конкретного.

Принцип усвідомленості та активності учня. Створення умов для самореалізації, саморозвитку, саморегуляції, життєтворчості учня. Спрямованість змісту навчального матеріалу на оволодіння творчими способами розв'язання музично-виконавських проблем. Розкриття рефлексивного світу власного „Я”.

Принцип наочності. Три типи наочності (Ю.Бай). Поєднання показу зі словесними поясненнями. Використання у навчальному процесі технічних засобів. Схема: від зовнішнього образу музично-ігрової дії до образу його м'язової динаміки, а потім до звукового образу. Прийоми наочно-наслідувальних дій: „живе” виконання (виконавський показ), вербалізація, формалізація.

Принцип ґрунтовності засвоєння навчального матеріалу. Створення

в процесі занять атмосфери творчості, радісного почуття успіху, позитивного емоційного фону у навчанні. Комплекс прийомів актуалізації емоційних сил учнів. Процес оволодіння учнями вмінням саморегуляції психічного стану. Формування виконавської надійності. Оволодіння прийомами релаксації.

Принцип зв'язку навчання з життям. Якість відтворення змісту музичного твору. Усвідомлення учнями життєвого значення вивченого музичного твору. Вміння відшукати інтонаційно точний за слухацькою адресою стиль, життєву силу у виконанні, простоту емоційної яскравості. Здатність учня артистично виконувати твір на основі сценічного перевтілення.

Тема 7. Структура музично-педагогічної діяльності викладача гри на музичних інструментах

Особистість викладача-музиканта, головні напрями його діяльності: зацікавленість в своїй праці, загальна ерудиція та професійна компетентність, високий культурний та морально-етичний рівень тощо.

Складові таланту викладача-музиканта. Співвідношення інтелектуального та емоційного в діяльності викладача.

Необхідність вивчення різних видів мистецтва викладачем-музикантом.

Удосконалення викладацьких методів. Вміння узагальнювати особистий практичний досвід та досвід своїх колег.

Значення вивчення педагогічного досвіду видатних музикантів.

Зміст та значення популяризації народно-виконавського мистецтва в діяльності викладача класу народних інструментів.

Взаємовплив виконавської діяльності та стилю педагогічної роботи. Необхідність володіння педагогічним репертуаром.

Оформлення класу по спеціальності. Форми позакласної роботи.

Прагнення глибокого пізнання індивідуальності кожного учня – один із важливих моментів успішної роботи викладача по спеціальності.

Конструктивна діяльність. Проектування художньо-творчого та художньо-педагогічного процесу у виконавських класах. Нормативно-регулятивні механізми духовного потенціалу особистості. Музично-естетичний тезаурус. Застосування в різних поєднаннях методів та засобів навчання за умови колективної діяльності. *Професійні знання* (добре знати тенденції розвитку репертуару, оволодіти методикою роботи з учнями, використовувати досвід видатних педагогів). *Професійні вміння* (добирати репертуар, зважаючи на вікові та індивідуальні особливості учнів,

аналізувати, інтерпретувати музичні твори, складати план занять). Проблеми організаційно-управлінського характеру (організованість, ініціативність, відповідальність тощо).

Професійна діяльність. Сформованість дослідницької культури фахівця. Науковий стиль мислення викладача. Регулятиви методологічної свідомості (ідеали науковості, дослідницькі парадигми, норми науково-дослідної роботи тощо). Створення власних дослідницьких проєктів. Націленість дослідницьких пошуків на прискорений інтелектуальний та особистісний розвиток учнів. Значущість художньо-творчого компонента в моделі музично-педагогічної діяльності майбутнього фахівця. Розвиток художницьких можливостей особистості фахівця (творчої уяви, інтуїції, техніки натхнення, художньо-медитативного зосередження).

Виконавська та педагогічна імпровізація (музично-виконавські та виконавсько-мовні імпровізаційні вміння). *Музично-виконавська імпровізація* (читання з листа, транспонування, підбирання на слух, власне імпровізування та створення різних варіантів виконавської інтерпретації).

Тема 8. Специфіка і планування навчально-виховного процесу в класі народних інструментів ДМШ

Функції школи: Загальна музична освіта (естетичне виховання) і підготовка учнів до вступу у середні спеціальні навчальні заклади (профорієнтація). Головне завдання сучасної музичної педагогіки – удосконалення всебічного комплексного виховання учнів. Завдання школи в системі ШУВ. Проблемне навчання. Індивідуальний підхід. Системний метод виховання. Використання технічних засобів навчання.

Художньо-просвітницька робота школи. Контакти із загальноосвітніми школами. Можливі шляхи, форми, прийоми пропаганди класичної музики. Завдання масового музичного виховання та освіти: виховання естетичного смаку, музичної грамотності, формування навичок музикування. Вплив музично-естетичної діяльності на формування особистості учня, зв'язок з відділами інших музичних шкіл та музичного училища.

Робота педагога. Творчий характер музичної педагогіки. Взаємовідносини педагога та учня.

Уміння педагога слухати гру учня та робити причинно-ситуативний діагноз (об'єктивні та суб'єктивні труднощі, причини недоліків).

Уміння педагога складати психолого-педагогічну характеристику на учня, комплексний діагноз індивідуальних особливостей.

Індивідуальні відмінності навчальної діяльності учнів.

Педагогічна етика і такт. Артистизм педагога, його професійна мова.

Виховна позакласна робота, зв'язок з батьками учнів, з викладачами загальноосвітньої школи.

Планування педагогічного процесу. Цілісне планування з урахуванням двох сторін: змістовної (репертуар, інструктивний та інший навчальний матеріал) та процесуальної (форми, засоби, методи, прийоми навчання).

Індивідуальний план учня – результат діагностико – прогностичної та планувальної діяльності педагога, узагальнення різносторонніх знань педагога про свого учня. Складання індивідуального плану згідно програмних вимог. Мета вибору конкретного твору: виховання в учня виконавсько – творчого розуміння (музичного мислення), виховання інструментально-рухових умінь та навичок, накопичення репертуару, розширення музичного кругозору.

Ознайомлення студентів з навчальним планом, ведення журналу, щоденника та іншої документації.

Методика проведення уроку. Урок як основна форма навчально-виховної роботи. Вимоги до уроку: естетичний вплив, реалізація принципу індивідуального підходу; підготовленість педагога до уроку.

Побудова та зміст уроку. Типи уроків. Складання плану тематичного уроку. Особливості індивідуального уроку: безперервне і тісне педагогічне спілкування, стійкий зворотній зв'язок, стабільність ролей. Основні емоційні компоненти індивідуального уроку.

Оцінка як критерій якості знань, як фактор, стимулюючий і організуючий самостійну домашню роботу.

Типові недоліки уроку.

Система домашніх занять учня та розвиток навичок самостійної роботи.

Умови, які сприяють підвищенню ефективності самостійної домашньої роботи.

Виховання в учнях працьовитості, зосередженості, самоконтролю, ініціативи та самостійності.

Тема 9. Підвищення педагогічної та виконавської майстерності викладача

Необхідність підвищення своєї кваліфікації, вивчення передового досвіду та уміння творчо використовувати його у своїй діяльності. Використовування позитивного досвіду музикантів інших спеціальностей. Вивчення сучасних проблем методики, педагогіки та психології.

Формування навичок планування педагогічної роботи, ведення

документації, складання індивідуальних планів та психолого-педагогічних характеристик на учнів.

Поняття „методична доповідь”, „методична розробка”, „реферат”. Методичне забезпечення відкритого уроку. Включення до педагогічного репертуару музики сучасних композиторів, композиторів-класиків, музики українських композиторів як показник професійного росту викладача.

Підвищення виконавської майстерності. Участь в оглядах методичної роботи узагальнення педагогічного досвіду, відкриті уроки, доповіді, реферати тощо, демонстрація на інструменті новинок музично-педагогічного репертуару.

Навчання на курсах підвищення кваліфікації, стажування, виїзди в інші міста з метою вивчення досвіду роботи.

Самовиховання та самоосвіта.

Тема 10. Необхідні умови для оптимізації початкового періоду навчання. Методи музичного виховання

Тісний взаємозв'язок музичного виховання і навчання – основа вірного музичного розвитку дитини.

Оптимальний вік для навчання музиці на народних інструментах.

Підбір інструменту. Негативні наслідки навчання на інструментах, які не відповідають віковим особливостям учня. Посібники для навчання в класі народних інструментів.

Високий рівень професійних знань, педагогічних навичок викладача в сполученні з бажанням та вмінням увійти у світ дитини – необхідні умови успішного музичного розвитку. Вміння зацікавити учня музикою, заняттями на інструменті – головне завдання викладача.

Підготовчий період навчання в музичній школі. Мета та педагогічні принципи музичного виховання на початковому етапі навчання.

Засоби розвитку емоційної реакції на музику: ритмічні рухи, використання шумових, „акомпонуючих” ефектів (плесків в долоні, притупування тощо). Створення ігрових ситуацій на уроці: ансамблева гра (вчитель-учень), учень в ролі вчителя тощо. Роль співу в ранньому музичному розвитку. Призначення словесного тексту і вимоги до нього.

Використання передових досягнень музичного виховання (К.Орф, З.Кодай, Д.Кабалевський) на початковому етапі навчання гри на інструменті.

Тема 11. Музичний матеріал на початковому етапі навчання

Вибір музичних творів, які розвивають образне мислення дитини: дитячі пісні, народні мелодії, програмні п'єси. Основні вимоги до репертуару: багатство художнього змісту, доступність для розуміння та засвоєння.

Посібники для початківців (школи, хрестоматії), їх оцінка з точки зору основних дидактичних принципів: поступовість, доступність, наочність тощо).

Основні принципи складання збірників педагогічного репертуару.

Звернення до музики різних епох, жанрів, стилів.

Тема 12. Проведення відкритих уроків студентів

Вміння визначити зміст і завдання уроку, підбирати відповідно репертуар, володіти різними формами проведення занять. Співвідношення технічних і художніх завдань на уроці.

Основні фази уроку:

- перевірка, прослуховування та аналіз самостійної роботи учня;
- робота над музичним матеріалом, зауваження викладача (заохочувальні, коректуючі, засудливі). Використання стимулюючих прийомів – спів, диригування, ритмічні рухи, тощо;
- кінцева частина уроку, орієнтування учня на подальшу самостійну роботу. (оцінка, як важливий засіб виховання і навчання).

Обов'язкова наявність творчого процесу на уроці (транспонування, елементи перекладення, виставлення аплікатури).

Проведення уроків, які мають конкретну мету та завдання (робота над технікою та інструктивним матеріалом, робота над великою формою, кантиленою тощо; удосконалення одного виконавського прийому на різноманітному музичному матеріалі).

Типові недоліки уроку: велика кількість завдань для учня, недостатньо чіткі та зрозумілі вимоги, „натаскування” та репетиторство-причини та наслідки таких прорахувань.

Вимоги педагогічної майстерності: вміння концентрувати увагу учня на головному, здатність до „діагностики” позитивних якостей та недоліків учнів, стимули підвищення продуктивності роботи учня.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ОСНОВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ НАД МУЗИЧНИМИ ТВОРАМИ

Лекції – 4 год.

Лабораторні заняття – 16 год.(баян, акордеон).

Самостійна робота – 26 год.

Тема 13. Методи роботи над музичними творами різних жанрів і стилів

Аспекти вивчення педагогом музичного твору: предметно-змістовний (як явище музичного мистецтва) та психолого-дидактичний (як компонент навчання).

Аналіз твору з точки зору навчально-виконавських, виховних завдань. Поняття складності та трудності твору для даного учня. Відмінності в характері роботи над твором в залежності від індивідуальних особливостей учнів.

Емоційність, артистизм педагога на уроці, виразність мови, використання „Словника естетичних емоцій” В.Ражнікова.

Класифікація музичних творів. Характеристика та ідейно-художній зміст музичних жанрів і форм. Поняття стилю. Складання плану роботи над музичним твором.

Етапи роботи над музичним твором:

– загальне ознайомлення, створення загальної уяви про п'єсу, її художній образ, емоційне забарвлення (вихідний синтез). Роль асоціативних пояснень. Розвиток музичного мислення учня при аналізі твору. Грамотне прочитання учнем тексту. Знання термінології;

– детальний розбір (аналіз), поступове заглиблення в суть твору. Оволодіння необхідними засобами виразності для реалізації художнього змісту. Взаємозв'язок між художнім змістом і технологічними засобами.

Різні способи роботи над труднощами. Виявлення об'єму фраз, кульмінаційних моментів. Уявна робота (з нотами і без нот).

Чергування роботи над деталями з цілісним виконанням.

Залишковий синтез. Тренування техніки, емоцій, усвідомлення, вивчення напам'ять, проблема цілісності.

Підготовка учня до публічного виступу. Розвиток інтерпретаторського мислення. Роль інтуїції, форми обігрування програми. Зосередженість. Бачення мети.

Підготовка учня до публічного виступу. Єдність емоційного і раціонального факторів у виконавському процесі. Культура виявлення

почуттів. Прийоми тренування емоційного стану, основані на виконанні фізичних, дихальних та інших вправ. Методика аутогенного тренування (АТ).

Розширення „емоційного поля” учня. Урахування окремих моментів в емоційному вихованні: різниця між ситуаційними і художніми емоціями, індивідуальний характер перебігу емоцій, поступовість визрівання почуттів. Використання методу „чую-граю”. Хвилювання-підйом і хвилювання-паніка (в образі і поза образом).

Фактори „прищеплення” навичок сценічного самопочуття, рівномірний розвиток професійних навичок, які утворюють „комплекс повноцінності” баяніста, формування позитивного стану психіки виконавця перед публічним виступом та (що дуже важливо) після нього, розвиток реакції баяніста на зовнішні та внутрішні подразники під час концерту.

Робота над творами малої форми – п'єсами кантіленного та рухливого характеру.

Кантілена. Робота над мелодією. Музична мова. Артикуляція. Фразування та виявлення кульмінації. Якість виконання акомпанементу. Добір відповідних форм ігрових рухів.

Образність. Програмність. Оркестровість, різнометровість. Роль дихання. Агогіка.

Принципи роботи над кантіленою. Інтонація, як основне зерно кантіленної музики.

П'єси рухливого характеру. Своєчасний і цілеспрямований комплексний розвиток техніки. Закладення фундаменту швидкості рухів пальців у ранньому віці.

Основні прийоми в роботі над елементами віртуозності в музичних творах і етюдах.

Принципи роботи над віртуозними творами.

Робота над творами варіаційної форми. Варіації малої та великої форми. Характерні особливості окремих образів і тем. Докладний розбір теми: характер, побудова, тематична єдність, цілісність.

Більший об'єм пам'яті у зв'язку з частими переключеннями з одного художнього завдання на інше.

Принципи варіювання. Зміна образів, зміна емоційних станів, зміна виконавських прийомів.

Робота над творами великої форми. Поняття „велика форма”. Класифікація музичних творів.

Форма сонатного алегро.

Виховання в учнів почуття стилю. Осмислювання тричастинної структури сонатної форми.

Контрастність, єдність та інтенсивність розвитку в образній будові.

Швидкість слухової реакції, перехід у новий емоційний стан, потреба в нових прийомах звуковидобування.

Відчуття наскрізної лінії розвитку в інтерпретації. Недоліки у трактовці.

Роль цезур. Ритмічна пульсуюча одиниця в різних за характером та фактурою розділах форми. Єдність темпу.

Концерт як ансамблевий твір. Роль партії соліста. Вивчення учнем партії оркестру (клавіру). Розвиток відчуття ансамблю, ритму, тембрального слуху, манери гри „круглим планом”.

Циклічні форми.

Робота над поліфонічними творами. Види поліфонії. Засоби виразності. Розвиток слухових уявлень, рухових навичок, поліфонічного мислення.

Основні принципи роботи над поліфонічними творами різної складності.

Формування напрямку руху міху в роботі над поліфонією.

Молодші класи – народнопісенна поліфонія підголосочного складу. Формування початкових навичок слухання і виконання двох самостійних голосів: слухання довгих звуків та їх переходу у наступний на слабкій долі, слухання інтервалів між двома голосами (особливо дисонуючих з їх розв’язанням).

Прийоми та способи виділення тематичного матеріалу при грі на баяні:

- спосіб штрихової різності (або спосіб не співпадаючих між тонових цезур);
- спосіб виділення голосів за допомогою різних видів туше в межах одного штриха (однієї категорії зв’язаності);
- спосіб виділення голосу при проведенні кількох голосів за допомогою фразувальних цезур в різних голосах в різні моменти;
- спосіб агогічного виділення теми (фрази, мотиву);
- виділення голосів за рахунок їх розташування в різних регістрах;
- виділення необхідного голосу (теми) за допомогою прийому „перебільшення виражальних засобів” („прийом виражального перебільшення”).

Принципи роботи над поліфонічними творами Й.С.Баха.

Проблеми артикуляції, темпу, динаміки, розшифрування мелізмів.

Розвиток відчуття стилю. Розуміння мотивної побудови голосу, слухання прихованої поліфонії.

Особливості роботи над імітаційною поліфонією, ритмічна характерність кожного голосу. Слухання поліфонії на баяні, здібність до

відтворення горизонтальних (паралельних або протилежних ліній у яскраво вираженому артикуляційному та динамічному звучанні). Слухання „вертикалі”.

Приєм „вісімок” і „фанфар”. Граматика музичної мови Й.С.Баха. Образні та символічні зображення.

Методи перекладення клавірних (фортепіанних), органних творів для готового та готово-виборного інструмента.

Поняття „художня інтерпретація”. Формування виконавського плану. Основні художні і технічні завдання. Виконавський аналіз форми музичного твору.

Визначення стилю. Взаємозв’язок метру і темпу. Темп як форма руху, агогіка. Ритмічна організація звуків. Артикуляція, прийоми звуковидобування і штрихи.

Єдність форми і змісту в музичному творі. Художній образ музичного твору. Фразування і динаміка, кульмінаційні моменти мотиву, фрази, речення, періоду. Головна кульмінація музичного твору.

Об’єктивне і суб’єктивне в художній інтерпретації.

Тема 14. Виразальні засоби музичної мови

Система виразальних засобів музичної мови.

Мелодія як мистецтво співу. **Інтонування**: осмислене вимовляння музики з визначеним змістом як результат переживання і усвідомлення учнем цього змісту. Робота над мелодією – головний фактор формування художньої техніки баяніста. Типи мелодій. Відчуття інтонуваних інтервалів.

Звук. Форма звука. Три фази формування звуку. Специфіка звуковидобування у зв’язку з конструкцією інструмента. Акустичні та конструктивні особливості сучасних баянів та акордеонів.

Виховання відчуття необхідності повноцінного, естетично красивого звучання інструмента. Залежність характеру звука від способу міховедення і від туше (форм ігрових рухів) натискання, поштовх, удар (пальцьовий, кистьовий), ковзання. Нетрадиційні види туше: кластер, не темпероване гліссандо.

Робота міха. Основні способи міховедення: рівне, сповільнене, прискорене, пунктирне (в одному напрямку), різнонаправлене, ривок міха. Різні види міхового тремоло (пряме тремоловання, комбіноване, рикошет), вібрато.

Взаємодія пальців і міха. Три способи міхово-пальцевої артикуляції: пальцева, міхова, міхово-пальцева.

Основний прийом гри міхом стискання та розтискання. Опанування навичку зміни міха з перших кроків навчання. Головні вимоги до техніки зміни міха: ритмічна точність і динамічна урівноваженість при швидкості реакції м'язів.

Вправи на засвоєння елементарної техніки руху міха для видобування різного за характером і силою атакування звука: м'яка, тверда, ковзна атака (філірування), різка.

Динаміка. Знання учнем реального динамічного діапазону свого інструмента. Універсальність динаміки в її основних аспектах природній силі звука, різноманітності ладово-гармонічних, метро-ритмічних, агогічних, фактурних, артикуляційних і тембрових виражальних ефектів, відповідалності характеру динаміки людським емоціям.

Культура звуковидобування. Мікродинаміка. Акцентування. Звукова перспектива. Фразування. Схожість між розмовною і музичною фразою. Важлива роль розуміння учнем структури музичної фрази для її виразного виконання. Кульмінація місцева та загальна. Цезура. Роль дихання.

Архітектоніка твору: субмотив, мотив, фраза, речення, період, розділ, частина, єдине художнє ціле.

Фактура музичного твору як комплекс виражальних засобів. Основні складові фактури та деякі особливості їх виконання: монодичний, акордовий, гомофонний, гомофонно-гармонічний, поліфонічний.

Система штрихів: штрихи з різним характером зв'язаності та роздільності звучання (легатисимо, легато, нон легато, стакато, стакатисимо). Штрихи з різним характером атаки звука (деташе, маркато, сфорцандо, портато).

Штрихи, техніка виконання яких базується на специфічних баянних прийомах звуковидобування (акцентоване або „міхове” стакато, мартеле, тремоло міха, динамічне вібрато).

Висновки: у процесі опанування штрихів формується безпосередній зв'язок виконавської техніки баяніста з втіленням художнього змісту виконуваних творів.

У штрихах сконцентровані художні якості усіх основних технічних засобів та навичок, які має засвоїти баяніст.

Вміння слухати і проводити голоси як суцільні штрихові лінії – одне з істотних завдань формування фахової майстерності виконання.

Тембр. Техніка включення регістрів-перемикачів. Поняття про єдність емоційно-образної, слухової та розумової основ, виховання художнього мислення учнів.

Тема 15. Етапи формування раціональної техніки учнів

Поняття техніки у вузькому та широкому розумінні.

Техніка як уміння втілювати уявно почутий звук засобами свого рухового апарата. Здібності, необхідні для придбання техніки. Фундамент техніки. Принципи роботи над технікою.

Знання педагогом законів руху тіла, вивчення їх діяльності з точки зору механіки і анатомічної будови.

Поняття навика. Шляхи та методи виховання технічних навичок. Індивідуальна техніка на основі звукотворчої волі. Швидка гра і віртуозність, їх відмінності.

Елементи баянної техніки у процесуальному значенні. Оволодіння прийомами мартелато, леджієро, „перлинною” технікою, пальцевим стакато як створення психологічної та моторної передумови ритмічної, стабільної, виразної і різноманітної за вправністю гри.

Характеристика форм ігрових рухів:

- рівень підйому пальців (мінімальний, оптимальний, максимальний);
- характер зіткнення пальців з клавішами (м’яко, активно, підкреслено активно);
- ступінь розчленування або зв’язаності звуків (стакато, стакатисимо або легато, легатисимо, або – як проміжна ступінь розчленування – non legato);
- міра затрачуваних фізичних зусиль (раціональний розподіл м’язової напруги);
- швидкість руху пальців у процесі гри (чим швидше темп, тим економніше рух).

Залежність чистоти артикуляції на баяні від скоординованості пальців на клавіатурі з рухом міха. Вміння слухати і відтворювати спрямовуючий рух (функціонування найдрібніших тривалостей), як певну артикуляційно-штрихову виразну лінію – один з показників виконавської культури баяніста.

Специфіка баянної техніки – паралельна реалізація її рухового і динамічного аспектів.

Слухово-моторний контроль. „Забовтування” – його причини і засоби усунення.

Гра гам у молодших класах як засіб засвоєння тональностей, апплікатурних навичок, чіткої артикуляції. В старших класах – опанування різних темпів, вирішення штрихових і динамічних завдань, групування, поліпшення слухового контролю, виразність звучання. При проходженні гам – вивчення кадансових обертів.

Опрацювання складних пасажів методом „ланцюжка” у правильній послідовності.

Значення гам, арпеджіо, вправ для опанування комплексом технічних прийомів, придбання виконавських навичок і освоєння клавіатур, ведення та зміни напрямку руху міха, оволодіння основними штрихами, раціональними рухами пальців, основними динамічними відтінками, для розвитку координації рук та швидкості.

Мета звернення до вправ: ліквідація виявлених відставань, диспропорції технічних умінь учня, концентрація роботи для подолання нестандартних утруднень, удосконалення, шліфівка своєї технічної майстерності, добір вправ для розігрування.

Методика роботи над етюдами.

Вироблення звукомоторних зв'язків. Добір етюдів до п'єс, які вивчаються, а також етюдів на різні види техніки.

Основні аплікатурні принципи. Художня доцільність аплікатури. Раціональна аплікатура та прийоми її визначення під час гри на баяні та акордеоні. Виховання аплікатурної дисципліни і самостійності. Розвиток розумового уявлення клавіатури та аплікатурного мислення. Підготовка руки виконавця до оптимальної кількості аплікатурних варіантів.

Опанування виконавських прийомів: підкладання, перекладання, накладання. Аплікатурна система гамових та арпеджіюваних послідовностей при виконанні на баяні та акордеоні. Порівняльний аналіз аплікатурних формул різних авторів. Нестандартні аплікатурні прийоми.

Використання методу технічних варіантів А. Чинякова.

Виховання художньої техніки як основи формування виконавської майстерності. Технічна домінанта.

Оволодіння виборною клавіатурою.

Особливості положення лівої руки при грі на виборній клавіатурі. Розвиток початкових навичок руху пальців. Підготовча робота до виконання гам та арпеджіо. Вправи на підкладання та перекладання пальців.

Гра двома руками – послідовність. Координація рухів рук на матеріалі хроматичної, мажорної та мінорної гам, тризвуків та їх обернень.

Способи орієнтації на лівій клавіатурі.

Оволодіння елементами баянної техніки. Інтенсивний розвиток слабих пальців у зв'язку з їх більшим навантаженням.

Удосконалення біфункціональності рухів лівої руки.

Тема 16. Зміст, форми і методи самостійної роботи учня в класі народних інструментів

Організаційні форми: консультації, дидактичні ігри, картки самостійної роботи, текстовий контроль та самоконтроль, алгоритми самопідготовки, аналіз проблемних ситуацій, „круглі столи”, ведення „літопису цікавих думок” тощо.

Способи організації, зміст та ступінь активності студентів під час самостійної роботи. Система вправ, що мають за мету формування професійних якостей майбутніх фахівців.

Алгоритми самопідготовки. Елементарні навички наукової організації навчальної праці. Систематизовані завдання, виконання яких пов’язане з вивченням додаткового музичного матеріалу, виробленням навичок самостійної роботи над творами. Застосування текстів контролю.

Основні прийоми самостійного вивчення творів напам’ять. Самостійна робота вивчення гам, вправ етюдів. Самостійна робота учнів над інструктивним матеріалом. Основні методи самостійного ознайомлення з творами.

Тема 17. Організація та методика проведення занять

Індивідуальні заняття. Концепція емоційно-особистісного навчання. Встановлення діалогового спілкування, ціннісне позитивне ставлення до учня. Діагностика особистісного стану і художньої готовності учня, спрямованості його мотивацій, самопочуття та актуальних потреб. Психокорекція суб’єктивно-художньої готовності. Надання заняттю часової форми з кульмінаціями і спадами в роботі, з чергуванням напруження і розслаблення на різних рівнях спілкування, гри, показів, входу і виходу з художньо-проблемних ситуацій.

Питання типології занять (С.Савшинський, Н.Перельман, М.Фейгін).

Групові форми організації занять (слухання музики, рухи під музику, спів, гру в ансамблі з педагогом, гру – змагання тощо).

Формування домашнього завдання.

Форми організації музичних занять з учнями ДМШ, училищ. Проблемний виклад та евристичні діалоги, поєднання форм індивідуального заняття. Методичні прийоми роботи: „міркування про музику”, „запобігання наперед і повернення до пройденого” (Д.Кабалевський); „перспективи і ретроспективи в процесі навчання”, „музичні узагальнення”, „емоційна драматургія” (Е.Абдулін); „створення художнього контексту” (Л.Горюнова); „пере інтонування” (М.Красильникова) та ін.

Методи та форми організації занять у музичних вищих навчальних закладах.

Індивідуальна форма навчання. Формування виконавського репертуару (виявлення його методичного аспекту, включення його в загальнокультурний контекст через формування уявлень про епоху, стиль, жанр твору, вибір аналогій з інших видів мистецтв, які сприяють розширенню художнього світогляду студента).

Колективно-груповою формою навчання. Музично-виконавське і педагогічне ігрове моделювання. Роль викладача гри на музичному інструменті, яку бере на себе студент. Техніка виконавської і словесної інформації. Проведення ділових ігор, музичних вікторин, тематичних вечорів, концерт-бесід тощо.

Тема 18. Підготовка учня до публічного виступу

Соціальна зумовленість концертних виступів. Виховання професійних артистичних навичок спілкування з публікою як складова частина музичної професії. Проблема естрадного хвилювання. Вивчення психологічних особливостей учнів і перевірка їх в екстремальних умовах. Типи темпераменту і їх вплив на успішність, естрадне самопочуття і поведінку учня. Властивості темпераменту – чутливість, реактивність, активність, пластичність. Характеристика різних типів темпераменту. Оптимальний концертний стан та його складові. Психологічна підготовка до ситуації публічного виступу. Заглиблення в аутогенний стан. Проробка образної картини концертного виступу. Медитативне програвання. Обігрування твору. Рольова підготовка. Прийоми виявлення потенційних помилок виконання твору. Емоційний компонент оптимального концертного стану.

Робота в передконцертній обстановці. Завдання виконавця перед концертним виступом. Вироблення стійкості уваги в період підготовки до виступу. Роль виконавської практики. Накопичення репертуару для розвитку пам'яті, витримки.

Оцінка та обговорення виступу викладачем та учнем. Значення виступу перед аудиторією для подальшої роботи та творчого удосконалення.

Тема 19. Розвиток духовного потенціалу учня в класі народних інструментів

Афективні процеси. Поєднання емоційно-емпатичного реагування на музику з раціональною осмисленістю почуттєвих вражень. Пошук розумного поєднання спокою та динаміки. Прийоми емоційного впливу.

Стратегічні прийоми. Проблемні ситуації, навчальні діалоги та дискусії, ігри, естетичний аналіз творів тощо.

Тактичні прийоми. Звернення до учнів на ім'я, похвала, підбадьорювання, тощо.

Комплекс прийомів **актуалізації потенційних, емоційних сил** учнів.

Метод проблемного навчання. Проблемні ситуації (почуття емоційного піднесення, радості пізнання, які побудовані на захоплюючих фактах, яскравому матеріалі, ілюстраціях).

Метод естетичного аналізу. Механізм інтонаційно-пластичної генералізації, конкретно-почуттєве узагальнення (за В.Медушевським).

Метод порівняння. Виявлення ознак інтонації в творах одного типу зв'язків естетичних категорій.

Тренінгова програма. Формування вмінь володіти своїм емоційним станом (релаксаційний тренінг), встановлювати емоційні контакти (комунікативний тренінг), вироблення комплексу конкретних вмінь і навичок (музично-виконавський тренінг).

Тема 20. Детальне опрацювання тексту. Удосконалення виконавської техніки

Поняття „виконавська техніка” в широкому та вузькому значенні цього слова.

Визначення складностей окремих епізодів. Підключення свідомості в роботі над технічними складностями; визначення помилок у виконанні (слухові, рухові) та шляхи роботи над ними. При постійному слуховому контролі свідоме поєднання технічних складностей з художніми завданнями тощо.

Робота над звуком – визначальний момент в художньому втіленні музики, яка виконується. Активність внутрішнього слуху та контроль за якістю звуку. Значення поступовості у засвоєнні кожного прийому гри.

Основи техніки виконання пасажів: чіткість, динамічна рівність, інтонаційна різноманітність, штрихова точність, координація рухів рук тощо.

Особливості роботи над творами кантиленного та віртуозного плану.

Тема 21. Формування виконавських навичок. Вправи та їх роль в удосконаленні техніки

Психологічна сутність навички. Основні умови засвоєння – повторність, контроль. Значення формування навички в навчальному процесі.

Виконавський засіб як комплекс навичок, які поступово ускладнюються.

Значення вправ в щоденній роботі музиканта – виконавця. Зв'язок вправ з детальною роботою над твором. Вміння визначити технічну складність окремого епізоду та перетворити її в конкретну вправу. Темпові, динамічні, штрихові умови роботи над вправою.

Тема 22. Методика розвитку творчої активності і самостійності учня

Необхідні умови формування умінь підбирати на слух, широкий вибір музичного матеріалу, яким може бути зацікавлений юний музикант, сила емоційних музичних уявлень, залежність можливостей гри на слух від виконавського розвитку учня.

Елементи творчості, редагування, перекладання на уроках по спеціальності.

Наочність в музичному навчання – один із засобів активізації творчого потенціалу учня.

Необхідність виконання викладачем творів, які відповідають можливостям учня. Негативний та позитивний види показу. Знайомство з музичним виконавством в концертному виконанні та в звукозапису.

Взаємовідношення учня і викладача в процесі роботи над твором.

Творча активізація учнів в ансамблевій грі.

Підбір навчального матеріалу в залежності від можливостей учня та його творчих інтересів.

Тема 23. Основні умови продуктивної роботи учня

Виховування в учня стремління до активної, свідомої, творчої самостійної роботи. Основні методи досягнення цієї мети: постановка чітко сформульованих та доступних конкретних завдань зосередження на найбільш суттєвих вимогах (при оптимальній їх кількості).

Психологічні аспекти умінь зосередитись в залежності від віку.

Уміння вірно перебудуватися на виконання різноманітних завдань. Залежність зосередженості від інтересу до твору, над яким працює учень.

Продуктивність роботи по спеціальності на різних етапах навчання. Значення регулярності в заняттях. Вплив втоми на ефективність роботи, уміле планування роботи і відпочинку. Поєднання технічної роботи (гами, етюди, вправи) з вирішенням художніх завдань в творі.

Фактори, які допомагають швидко, точно, міцно запам'ятовувати.

Типові недоліки в самостійних заняттях учня: бездушне, безсистемне заучування тексту, невміння розділяти час для роботи та відпочинку.

Допомога викладача в складанні режиму роботи учня.

Тема 24. Колоквіум з рекомендованої літератури

Аналіз і обговорення рекомендованої літератури з сучасних проблем музично-інструментального навчання.

2. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Аудиторна робота			
	Лекції	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
Змістовий модуль 1.				
Структура та принципи інструментального навчання				
	8	12	15	6
Тема 1	2			
Тема 2			2	2
Тема 3	2	2		
Тема 4			3	2
Тема 5		4		
Тема 6	2			
Тема 7	2			
Тема 8		2		2
Тема 9		2		
Тема 10			4	
Тема 11			4	
Тема 12		2	2	
Змістовий модуль 2.				
Основні форми і методи роботи над музичними творами				
	4	16	26	6
Тема 13	2	2	4	
Тема 14		2	2	
Тема 15	2	2	2	
Тема 16			2	2
Тема 17		2	2	
Тема 18		2	2	
Тема 19		2	2	
Тема 20		2	2	
Тема 21			2	2
Тема 22			2	
Тема 23			2	2
Тема 24		2	2	

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Засвоєння матеріалу курсу „Методика викладання гри на музичних інструментах” можливе лише при систематичних і достатньо інтенсивних самостійних заняттях.

Успішність самостійних занять студентів залежить від уміння правильно та раціонально організувати свій час для занять.

Самостійна підготовка програми вимагає від студентів підвищення активності, творчої ініціативи.

Новою формою активізації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи виступає ІНДЗ (індивідуальне навчально-дослідне завдання). В умовах підготовки фахівців мистецького напрямку ми трактуємо ІНДЗ як ІНТЗ (індивідуальні навчально-творчі завдання).

ІНТЗ – вид позааудиторної самостійної роботи студентів навчального, виконавського, творчого, пошуково-дослідного характеру.

ІНТЗ – завершена практична або творча робота в межах навчальної дисципліни курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих у процесі лекційних, практичних занять, і охоплює декілька позицій навчального курсу:

- засвоєння принципів і методів викладання гри на музичних інструментах;
- опрацювання теоретико-методичної літератури відповідно до вивченого матеріалу;
- самостійне опрацювання музичного репертуару;
- вміння аналізувати, контролювати, критично оцінювати результати своєї роботи.

Зразки завдань для самостійної роботи

1. Підготувати практичний матеріал для перевірки музичних здібностей учня.
2. Підготувати послідовність завдань з використанням різних вправ для розвитку всіх аспектів музичного слуху.
3. Підготувати 3-5 п'єс з репертуару ДМШ, зробити аналіз засобів музичної виразності для роботи над розвитком художнього мислення учня-початківця.
4. Підготувати практичний показ вправ без інструмента та з інструментом, необхідних для формування виконавського апарату на початковому етапі навчання.

5. Підготувати музичний матеріал та розробити завдання для розвитку навичок читання нот з листа.
6. Скласти у варіантах плани-конспекти уроків з учнями різних класів на різних етапах роботи.
7. Порівняти існуючі редакції одного твору (Й.С. Баха, В.А. Моцарта. Л.В. Бетховена).
8. Підготувати до виконання та аналізу 3-4 твори різнотемпної та імітаційної поліфонії. Визначити проблеми, пов'язані з виконанням творів Й.С. Баха.
9. Визначити послідовність завдань у роботі над поліфонічним твором.
10. Підготувати до виконання та аналізу 2-3 твори великої форми, проаналізувати особливості структури, фактури, тонального плану та ін.
11. Визначити послідовність завдань для роботи над творами великої форми.
12. Підготувати до виконання та аналізу 2-3 п'єси. Визначити послідовність роботи над кантиленними п'єсами.
13. Підготувати до виконання та аналізу 3-4 етюди, визначити характер та засоби роботи над технічними формулами.
14. Зробити методичний аналіз музичних творів різних жанрів, відобразити в них знання кількох редакцій і дати самостійні пропозиції щодо педагогічного та інтерпретаційного планів.
15. Проаналізувати твори з репертуару ДМШ з погляду доцільності редакторської динаміки, аплікатури, фразування.
16. Скласти зразки індивідуальних планів учнів різних вікових груп, обґрунтувати доцільність їх включення.

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

До методів навчання відносять:

- словесні (розповідь, пояснення, бесіда);
- наочні (ілюстрація матеріалу, прослуховування аудіо-записів, відвідування концертів);
- репродуктивні;
- творчі;
- проблемно-пошукові;
- стимулювання й мотивації (заохочення, інтерес до навчання);
- перевірки та виявлення знань, умінь і навичок.

5. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Об'єктом рейтингового оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час поточного або підсумкового контролю.

Орієнтовна оцінка видів навчальної діяльності студентів у рейтинговій системі з дисципліни „Методика викладання гри на музичних інструментах”.

Рейтингова шкала

№ з/п	Вид навчальної роботи	Оціночні бали
1.	Відвідування лекцій, лабораторних занять та якість підготовки до них	1 бал за одну академічну годину
2.	Своєчасна здача форми контролю	2 бали
3.	ІНТЗ	1-6 балів
4.	Виступи на семінарних заняттях	2-6 балів
5.	Якість підготовки студентів під час лабораторних занять	2-8 балів
6.	Колоквіум	20 балів
7.	Тестування	10 балів
8.	Виступи на студентських конференціях	2-6 балів

Шкала оцінювання:

90-100 балів – відмінно (А);

75-89 балів – добре (ВС);

60-74 балів – задовільно (ДЕ);

40-59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1-39 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Зміст дидактичних принципів у контексті модульної технології навчання.
2. Принципи розвиваючого навчання.
3. Особистісно орієнтований підхід у розвитку індивідуальності учня.
4. Стильовий підхід у музичній педагогіці.
5. Методика роботи над музичним твором на основних її етапах.
6. Основні напрямки роботи над педагогічним твором.
7. Виконавські завдання освоєння творів великої форми.
8. Методика роботи над творами малої форми.
9. Організаційно-методичні принципи розвитку техніки гри інструменталіста.
10. Підготовка учня – музиканта до публічних виступів.
11. Провідні принципи добору репертуару для планування навчально-виховного процесу.
12. Психолого-педагогічні основи розвитку музичних здібностей в умовах навчально-виховної роботи.
13. Форми і методи розвитку творчої активності учнів у процесі навчання.
14. Методична робота педагога і підвищення педагогічної майстерності.
15. Виховання метроритмічних уявлень у процесі виконавської діяльності.
16. Розвиток музичного мислення у виконавській діяльності.
17. Основні етапи та методи початкового навчання в класі музичного інструменту.
18. Методи роботи над фразуванням в класі спеціального інструменту.
19. Особливості роботи викладача з учнем над різними видами техніки в етюдах і гамах.
20. Методи роботи викладача над прийомами гри та штрихами в класі спеціального інструменту.
21. Основні передумови формування творчої самостійності музиканта-виконавця.
22. Основні якості та фізіологічні засади, необхідні для навчання гри на музичних інструментах.
23. Сучасні школи гри на народних інструментах.
24. Пріоритетні сфери діяльності сучасного викладача гри на народних інструментах.
25. Сутність музично-аналітичних умінь учня-інструменталіста.
26. Головні завдання викладача класу народних інструментів у процесі розв'язання інтерпретаційних проблем.
27. Основні механізми ігрового моделювання, його вплив на формування виконавської майстерності учня.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Основні принципи роботи педагога-музиканта.
2. Психологічні аспекти роботи педагога-музиканта.
3. Особливості організації самостійної роботи учня інструментального класу.
4. Формування навчального репертуару як фактор професійного розвитку майбутнього музиканта.
5. Розвиток навичок читання з листа.
6. Методи роботи над музичним твором.
7. Сучасні методи розвитку техніки інструменталіста.
8. Принципи формування способів інструментального звукоутворення (акордеон, баян, скрипка, щипкові, духові).
9. Методи підготовки музиканта-виконавця до публічних виступів.
10. Інтерпретація музичних творів.
11. Музичний слух у професійній діяльності музиканта-виконавця.
12. Проблеми пам'яті в роботі з учнями.
13. Методи навчання в практичній діяльності педагога-музиканта.
14. Ескізне освоєння репертуару як один з основних методів розвиваючого навчання.
15. Шляхи активізації інтонаційно-мелодичного мислення у виконавців-початківців.
16. Розвиток творчих здібностей у музикантів-початківців.
17. Структура музично-педагогічної діяльності викладача гри на музичних інструментах.
18. Виразальні засоби музичної мови.
19. Розвиток духовного потенціалу учня в класі народних інструментів.
20. Природні особливості виконавського апарату музиканта та формування і розвиток виконавських навичок.
21. Якості музичного звуку та методи його досягнення.
22. Використання „методу варіантів” в роботі педагога-музиканта.
23. Формування і розвиток виконавських навичок у зв'язку з особливостями виконавського апарату та конструкцією інструмента
24. Механізми фігурації та їх виконання.
25. Домашня робота як фактор самовиховання.
26. Виконавські конкурси гри на народних інструментах та видатні їх переможці.
27. Почуття музичного ритму і шляхи його виховання.
28. Психічні механізми розвитку музично-виконавського мислення учня.
29. Сутність педагогічних прийомів формування художнього задуму в учня-виконавця.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З КУРСУ

Методичні посібники

1. Абдулин Э.Б. Методологический анализ проблем музыкальной педагогики в системе высшего образования. – М.: Прометей, 1990. – 186с.
2. Агафонов О., Лондонов П., Соловьев Ю. Самоучитель игры на баяне. – М., 1969.
3. Акимов Ю., Гвоздев П. Прогрессивная школа игры на баяне. Ч.1. – М., 1970.; Ч.2. – М., 1971.
4. Акимов Ю.М. Некоторые проблемы теории исполнительства на баяне. – М.: Сов. композитор, 1980. – 106с.
5. Алексеев И. Методика преподавания игры на баяне. – М., 1961. – 155с.
6. Алехин В., Шашкин П. Самоучитель игры на баяне. – М., 1972.
7. Асафьев Б.В. Музыкальная форма как процесс. – Л., 1963.
8. Бай Б. Теоретичні основи удосконалення внутрішньої структури музично-ігрових рухів баяністів: Автореф. дис.... канд мистецтвознавства. – Вільнюс, 1986. – 22с.
9. Балаев А.Л. Активные методы обучения. – М.: Профиздат, 1986.
10. Бардин Ю. Обучение игре на баяне по пятипальцевой аппликатуре. Начальный курс. – М., 1978.
11. Баренбайм Л.А. Путь к музицированию. – М., Л., 1973.
12. Баренбайм Л.А. Музыкальная педагогика и исполнительство. – Л., 1974.
13. Басурманов А.П. Справочник баяниста. Изд.2. – М., 1987.
14. Баштан С.В. Методика роботи з ансамблем бандуристів. – К.: Муз. Україна, 1982.
15. Баштан С., Омельченко А. Школа гри на бандурі. – К.: Муз. Україна, 1989
16. Бендерский Л.Г. Страницы истории исполнительства на народных инструментах. – Свердловск, 1983.
17. Беньяминов Б. Гаммы и ежедневные упражнения баянистов. – М., 1964.
18. Беспалько В.П., Пашур Ю.Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. – М.: Высшая школа, 1989.
19. Бодалев А.А. Личность и общение. – М.: Педагогика, 1983. – 272с.
20. Борисенко Е. Об органной и клавирной музыке Й.С.Баха и некоторых особенностях исполнения ее на аккордеоне. – Донецк, 2001.
21. Бортник Е. Формирование и развитие домрового искусства на Украине в аспекте русско-украинских связей: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – К., 1982. – 19с.

22. Бочкарев Л. Психологические аспекты формирования готовности музыкантов-исполнителей к публичному выступлению: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – М., 1974. – 20с.
23. Браудо Й. Артикуляция. – Л., 1961. – 195с.
24. Британов Г. Русские народные инструменты в советской музыкальной культуре (Историко-социологический анализ): Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – Л., 1978. – 19с.
25. Бычков В. Творчество Н.Я.Чайкина и актуальные проблемы советской баянной школы: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – Л., 1986. – 20с.
26. Вайсборд М. Андрес Сеговия и гитарное искусство XX века. – М., 1989.
27. Вертков К.А. Русские народные музыкальные инструменты. – Л., 1975.
28. Вертков К., Благодатов Г., Язовицкая Э. Атлас музыкальных инструментов народов СССР.- Изд.2. – М., 1976.
29. Варфоломос А. Гармонизация мелодии в баянно-аккордеонной фактуре: Учебное пособие. – Л., 1978.
30. Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини. – К.: Муз. Україна, 1978. – 255с.
31. Вещицкий П., Ларичев Е., Ларичева Г. Классическая шестиструнная гитара: Справочник. – М., 2000.
32. Власов В. Методика работы баяниста над полифонией. – К., 1995.
33. Власов В. Исполнительская интерпретация джазовых стилей на баяне. – К., 1998.
34. Вольман Б.Л. Гитара и гитаристы. – Л., 1968.
35. Говорушко П. Основы игры на баяне. – М., 1966. – 77с.
36. Голубева Э. Индивидуальные особенности памяти человека. – М.: Педагогика, 1980.
37. Голубев П.В. Поради молодим педагогам-вокалістам. – К., Муз. Україна. – 1982.
38. Голубовская Н.И. О музыкальном исполнительстве. – Л., 1985. – 143с.
39. Гольденвейзер А.Б. О музыкальном искусстве: Сб.ст. – М.: Музыка, 1975.
40. Готлиб А. Основы ансамблевой техники. – М.: Музыка, 1971.
41. Гофман Й. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре. – М.: Музыка, 1961. – 224с.
42. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти. – К.: Наук. думка, 1967.
43. Давидов М. Теоретичні основи перекладання інструментальних творів для баяна. – К., 1977. – 120с.
44. Давыдов Н. Методика переложений инструментальных произведений для баяна. – М.: Музыка, 1982. – 212с.

45. Давидов М.А. Основи формування виконавської майстерності баяніста. – К., Муз. Україна. – 1983.
46. Давидов М.А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. – К.: Муз. Україна, 1997. – 240с.
47. Давидов М.А. Школа виконавської майстерності баяніста (акордеоніста). – К.: Вид. ім. О.Теліги, 1998. – 111с.
48. Давидов М.Київська академічна школа народно-інструментального мистецтва. – К., 1998. – 223с.
49. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа) Підручник. – К., НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2005. – 419с.
50. Демченко В. Технические упражнения на баяне. – М., 1967.
51. Дьяченко П., Котляревский И., Полянский Ю. Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях. – К.: Муз. Украина, 1987.
52. Завьялов В. Баян и вопросы педагогики. – М., 1971. – 55с.
53. Землянский Б.Я. О музыкальной педагогике. – М.: Музыка, 1987. – 144с.
54. Иванов Є. Гармоніки, баяни, акордеони (Духовні та матеріальні аспекти функціонування в музичній культурі України ХІХ–ХХ ст.). – Суми, 2002. – 70с.
55. Ильин И.А. Пути духовного обновления. – Собр. соч. – В 10т. – Т.1. – М., 1993.
56. Кабалецький Д.Б. Як розказувати дітям про людину? – К., 1982.
57. Кабачок В., Юцевич Є. Школа гри на бандурі. – К.: Муз. Україна, 1958.
58. Кулагина М., Халабузарь И. Воспитание творческих навыков на уроках сольфеджио. – М.: Музыка, 1989.
59. Коган Г. У врат мастерства. – 3-е изд. – М., 1977.
60. Кондаш О. Хвилювання: страх перед випробуванням. – К., 1981.
61. Кременштейн Б.Л. Педагогика Г.Г. Нейгауза. – М., Музыка. – 1984.
62. Крих Ю., Лужний В. Школа гри на скрипці. – К.: Муз. Україна, 1968.
63. Кузнецов В. Концерты и сонаты для баяна. – К., 1990. – 150с.
64. Лагутин А. Основы педагогики музыкальной школы. – М.: Музыка, 1985.
65. Липс Ф.Р. Искусство игры на баяне. – М., 1985.
66. Лисенко М.В. Народні музичні інструменти на Україні. – К.: Мистецтво, 1955.
67. Лисенко М. Школа гри на чотириструнній домрі. – К.: Муз. Україна, 1967.
68. Мазель Л. Анализ музыкальных произведений. – М., 1987.
69. Маккиннон Л. Игра наизусть. – Л.: Музыка, 1967.
70. Мартинсен К.А. Индивидуальная фортепианная техника на основе

- звукотворческой воли. – М.: Музыка, 1966. – 220с.
71. Мартинсен К.А. Методика индивидуального преподавания игры на фортепиано. – М., Музыка. – 1977.
 72. Матвійчук Л. Методичні основи формування виконавської майстерності домриста. – К., 2000.
 73. Мильштейн Я.М. Мастера советской пианистической школы. – М.: Музыка, 1961.
 74. Мирек А. Из истории аккордеона и баяна. – М.: Музыка, 1967. – 195с.
 75. Михайленко М. Методика викладання гри на шестиструнній гітарі. – К., 2003.
 76. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия. – М.: Музыка, 1972. – 383с.
 77. Назаров И. Основы музыкально-исполнительской техники и методы ее совершенствования. – М.: Музыка, 1969.
 78. Незовибатько О. Школа гри на українських цимбалах. – К.: Мистецтво, 1966.
 79. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. – М.: Музыка, 1987. – 310с.
 80. Николаев А.А. Очерки по истории фортепианной педагогики и теории пианизма. – М.: Музыка, 1980.
 81. Новожилов В. Баян. – М.: Музыка, 1988. – 62с.
 82. Олексюк О.М. Формування духовного потенціалу студентської молоді. – К.: ІПКПК, 1996. – 232с.
 83. Омельченко А. Теоретичні основи навчання гри на струнних інструментах (домра). – К., 1996. – 165с.
 84. Опришко М. Школа гри на бандурі. – К., 1967.
 85. Орлова Е. Интонационная теория Асафьева как учение о специфике музыкального мышления. – М.: Музыка, 1984.
 86. Пересада А.И. Справочник домриста. – Краснодар, 1993.
 87. Платонов В. Чтение нот с листа: Пособие для баянистов. – М., 1970.
 88. Погожева М. Вопросы методики обучения игре на скрипке. – М.: Музыка, 1966.
 89. Полякова Г. Анализ затруднений в педагогической деятельности начинающих учителей. – М.: Педагогика, 1983.
 90. Полянський Ю. Нариси з методики викладання гри на віолончелі. – К.: Муз. Україна, 1978.
 91. Понікарова Л. Баян у народно-інструментальному жанрі України. – Харків: Торнадо, 2003. – 104с.
 92. Пухальський Я. Методика преподавания игры на бандуре. – К.: Консерватория, 1978.

93. Ризоль Н., Яшкевич И. Школа двойных нот для баяна. – К., 1989.
94. Роджерс К. Взгляд на психологию. – М., 1994. – 480с.
95. Руденко В.И. Вопросы музыкальной педагогики. – М., Музыка. – 1980.
96. Рябов И. Чтение с листа. – К.: Музична Україна, 1988.
97. Савшинский С. Пианист и его работа. – Л.: Сов. композитор, 1961.
98. Свиридов Н. Основы методики обучения игры на домре. – Л.: Музыка, 1968.
99. Семешко А. Методичні основи формування виконавської майстерності баяніста. – К., 2002.
100. Скаткин М.Н. Проблемы современной дидактики. – М.: Педагогика, 1980. – 96с.
101. Станиславский К.С. Работа актера над собой. – М.: Искусство, 1938.
102. Судариков А. Основы начального обучения игре на баяне: Методическое пособие. – М., 1978.
103. Судариков А. Исполнительская техника баяниста. – М., 1986. – 125с.
104. Сурков А., Плетнев В. Переложение музыкальных произведений для готово – выборного баяна. – М., 1977. – 151с.
105. Сухомлинский В. Сто советов учителю. – К.: Радянська школа, 1984.
106. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей. – М., 1975.
107. Теплов Б.М. Избранные труды: В 2 т. – Т.1. – М.: Педагогика, 1985.- 328с.
108. Фейгин М. Воспитание и совершенствование педагога-музыканта. – М.: Сов. композитор, 1973.
109. Фейгин М. Индивидуальность ученика и искусство педагога. – М.: Музыка, 1975.
110. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 368с.
111. Хелус Зденек Понимаете ли Вы ученика? – М.: Просвещение, 1987.
112. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. – Харків, 1930.
113. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. – М.: Просвещение, 1984. – 176с.
114. Шанов А. Фортепианный урок в музыкальной школе и училище. – М.: Музыка, 1974.
115. Шахов Г. Транспонирование на баяне. – М., 1974.
116. Ястребов Ю. Основы баянной аппликатуры. Учебное пособие. – Владивосток. – 1984. – 104с.

Основна література

1. Аверін В. Особливості становлення музично-виконавських традицій на баяні-акордеоні в Донбасі // Актуальне народно-інструментальне мистецтво в Україні ХХ -ХХІ ст.,К., 2003. – С.72-75.
2. Акимов Ю.М. Воспитание учащегося в процессе обучения игре на баяне // Баян и баянисты. – Вып.1. – М.: Музыка, 1970. – С.3-5.
3. Акимов Ю.М. Класс баянного ансамбля в музыкальной школе // Баян и баянисты. – Вып.1. – М.: Музыка, 1970. – С.123-133.
4. Акимов Ю.М. Чтение нот с листа // Баян и баянисты. – Вып. 1. – М.: Сов. композиторов, 1970. – С.111-123.
5. Акимов Ю.М. Фрагмент баяниста // Баян и баянисты. – Вып.2. – М.: Сов. композитор, 1974. – С.69-101.
6. Акимов Ю.М. Исполнение как форма существования музыкального произведения // Баян и баянисты. – Вып.3. – М.: Музыка, 1977. – С.147-172.
7. Акимов Ю.М., Кузовлев В. О проблеме сценического самочувствия исполнения-баяниста // Баян и баянисты. – Вып.4. – М.: Музыка,1978. – С.79-96.
8. Акимов Ю.М. Актуальность дальнейшего совершенствования теоретической мысли баяниста // Баян и баянисты. – Вып. 4. – Музыка, 1978.
9. Акимов Ю.М. Принципы работы баяниста над развитием техники левой руки // Аппликатура готово – выборного баяна (Освоение выборной клавиатуры) – Авторы В.Беляков, Г.Стативкин. – М.: Музыка, 1978. – С.3-10.
10. Акимов Ю.М. Николай Иванович Ризоль // Баян и баянисты. – Вып.5. – М.: Музыка, 1981. – С.95-110.
11. Алешина З. Об эффективности самостоятельных занятий баяниста // Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах. – Вып. 2. – Свердловск. – 1990. – С.76-88.
12. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусства / Пер. с англ. – М.: Прометей, 1994. – 352с.
13. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки. – М.: Просвещение, 1984. – 111с.
14. Асафьев Б.В. Избранные труды. – М.: АН СССР, 1952. – 399с.
15. Бай Ю.Н. Работа баяниста над развитием техники леджера. – Запорожье: Госпединститут, 1982. – 16с.
16. Бай Ю.Н. Методические рекомендации по изучению дидактических принципов обучения игре на музыкальном инструменте. – Мелитополь:

- МПИ, 1989. – 28с.
17. Баран Т. Концертні цимбали: історико-теоретичний та методологічно-виконавський підхід: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 2003. – 21с.
 18. Безугла Р. Баянне мистецтво в музичній культурі України (друга половина ХХ століття): Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 2004. – 20с.
 19. Беляков В., Морозов В. Произведения Ю.Н.Шишакова в репертуаре баянистов // Баян и баянисты. – Вып.3. – М.: Музыка, 1977. – С.109-146.
 20. Беляков В., Стативкин Г. Аппликатура готово-выборного баяна. – М.: Музыка, 1978. – 86с.
 21. Беляков В. Юрий Вострелов // Портреты баянистов / Сост. М. Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.200-221.
 22. Беньяминов Б. Основные недостатки в обучении баянистов и пути их устранения // Вопросы методики преподавания в ДМШ. – Л.,1965. – С.47-65.
 23. Бесфамильнов В., Семешко А. Воспитание баяниста. Вопросы теории и практики. – К.: Муз. Украина,1989.
 24. Боднар Л., Димченко С. Деякі питання звуквидобування на інструментах домрової групи. – Рівне, 1985.
 25. Бочкарев Л. Психологические аспекты публичного выступления музыкантов-исполнителей // Вопросы психологии. – М., 1975. – №1. – С.12-30.
 26. Брояко Н. Теоретичні аспекти виконавської техніки бандуриста: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 1996. – 21с.
 27. Бульго К. Проблемные ситуации в обучении баяниста // Баян и баянисты. – Вып.6. – М.: Сов. композитор, 1984. – С.89-96.
 28. Бычков В.В. История отечественной баянной и зарубежной аккордеонной музыки. – М., 2003.
 29. Власов В. Исполнение полифонических произведений на баяне. – Одесса: ОГК, 1979.
 30. Власов В. Способы исполнения штрихов на баяне. – Одесса: Консерватория, 1980. – 20с.
 31. Власов В. О творческой деятельности И. Яшкевича // Баян и баянисты. – Вып.6. – М.: Музыка, 1984. – С.3-26.
 32. Власов В. Становление баянной композиторской школы в Украине // Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ–ХХІ ст. – К., 2003. – С.38-40.
 33. Волков Д. Народные или популярные? // Народник. – 2005. – №1.
 34. Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах.

- Свердловск, 1990. – 235с.
35. Гайсин А., Гайсин Г. О совершенствовании навыков ориентации на левой выборной клавиатуре баяниста // Музыкальная педагогика и исполнительство на народных инструментах. – Вып.74. – М., ГМПИ им. Гнесиных, 1984. – С.50-62.
 36. Галактионов В. Особенности двигательной ориентации на клавиатурах при исполнении современных сочинений для баяна // Проблемы педагогики и исполнительства на народных инструментах. – Вып.95. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1987. – С.75-103.
 37. Галактионов В. Иван Паницкий // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.33-62.
 38. Галушко Н., Кужелев Д. Олег Шаров // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.181-199.
 39. Гвоздев П. Принципы образования звука на баяне и его извлечения // Баян и баянисты. – Вып.1. – М.: Сов. композитор, 1970. – С.12-24.
 40. Гвоздев П. Работа баяниста над развитием техники // Баян и баянисты. – Вып.1. – М.: Сов. композиторов, 1970. – С.24-76.
 41. Говорушко П. Работа баяниста над музыкальным произведением // Баян и баянисты. – Вып.1. – М.: Музыка, 1970. – С.133-148.
 42. Говорушко П. Об основах развития исполнительских навыков баяниста // Методика обучения игре на народных инструментах. – М., Л.: Музыка, 1975. – С.8-19.
 43. Говорушко П. Чтение с листа в процессе обучения баяниста // Вопросы музыкальной педагогики. – Вып.6. – Л., 1985. – С.15-22.
 44. Голубничий В. Некоторые вопросы исполнения полифонии Й.С.Баха на баяне // Музыкальная педагогика и исполнительство на народных инструментах. – Вып.74. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1984. – С.15-21.
 45. Гончаров А. Фольклоризм як засіб інтерпретації в творчості В.Зубицького // Академічне народно-інструментальне мистецтво в Україні ХХ- ХХІ ст. – К., 2003. – С.63-65.
 46. Горенко Л.М. Работа баяниста над музыкальным произведением. – К., Муз. Украина, 1982.
 47. Горохов В., Колобков С. Гаммы и арпеджио на баяне // Баян и баянисты. – Вып.1. – М.: Советский композитор, 1970. – С.47-91.
 48. Готсдинер А. Дидактические основы музыкального развития учащихся (К проблеме обучения и развития в музыкальной педагогике) // Вопросы музыкальной педагогики. – Вып.2. – М.: Советский композитор, 1980. – С.10-29.
 49. Готсдинер А.Л. Подготовка учащихся к концертным выступлениям / К вопросу об эстрадном волнении // Мет. записки по вопросам

- музыкального образования. – М., 1991.
50. Григорьев В. О развитии музыкальной памяти учащегося // Вопросы музыкальной педагогики. – Вып.2. – М.: Советский композитор, 1980. – С.68-79.
 51. Давыдов Н. О музыкально-эстетическом содержании творческого процесса предложения музыкальных произведений для баяниста // Украинское музыковедение. – К.,1973. – С.201-209.
 52. Давыдов Н. Основные предпосылки формирования самостоятельности исполнителя-баяниста // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып.48. – М., ГМПИ им. Гнесиных. – 1980. – С.21-33.
 53. Давыдов Н. Теоретические основы формирования исполнительского мастерства баяниста: Автореф. дисс.... д-ра искусствоведения. – К., 1991. – 35с.
 54. Давидов М. Баян-акордеон в камерному мистецтві на стику століть // Науковий вісник НМА України ім. П.І.Чайковського / Музичне виконавство. – Вип.8. – К., 2000. – С.7-15.
 55. Давидов М. Комплексний метод опанування елементами художньої техніки в інструктивному матеріалі як засіб формування політехнічного мислення баяніста-акордеоніста // Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ-ХХІ ст. – К., 2003. – С.59-61.
 56. Димченко С. Техніка оволодіння баяністами сучасних штрихів міха (тремоло, рикошет) Методична розробка. – Рівне: РДІК. – Ліста, 1998. – 32с.
 57. Дудник А. Работа над полифоническими произведениями // Баян и баянисты. – Вып.6. – М.: Музыка, 1984. – С.87-103.
 58. Егоров Б. Общие основы постановки при обучении игре на баяне // Баян и баянисты. – Вып.2. – М., 1974. – С.12-47.
 59. Егоров Б. О некоторых акустических характеристиках процесса звукообразования на баяне // Баян и баянисты. – Вып.5. – М.: Музыка, 1981.- С. 57-86.
 60. Егоров Б. К вопросу о систематизации баянных штрихов // Баян и баянисты. – Вып.6. – М.: Музыка, 1984. – С.104-128.
 61. Егоров Б. Средства артикуляции и штрихи на баяне // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып. 48. – М., ГМПИ им. Гнесиных, 1984. – С.86-96.
 62. Егоров Б., Левдокимов Г. Хрестоматия по аккомпаниаторской практике (баян, аккордеон). – М.: Сов. композитор, 1991.
 63. Егоров Б., Завьялов В. Павел Гвоздев // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.14-33.
 64. Єрґів І. Мистецтво українського „модерн акордеону” у світовому

- процесі // Академічне народно-інструментальне мистецтво в Україні ХХ–ХХІ ст. – К., 2003. – С.68-70.
65. Жевченко Л. О работе баяниста над музыкальным произведением. – Ровно. – РГИК, 1986.
 66. Завьялов В. Некоторые тенденции современного сольного исполнительства на баяне // Современные вопросы музыкального исполнительства и педагогики. – Вып.27. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1976. – С.105-132.
 67. Завьялов В. Путь формирования баянного исполнительства и педагогики в условиях влияния развитых инструментальных культур: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – М., 1978. – 21с.
 68. Иванов Є. Академічне баянно – акордеонне мистецтво на Україні (історичний аспект): Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 1995. – 21с.
 69. Игонин В. Некоторые особенности интерпретации произведений Й.С. Баха на баяне // Методика обучения игре на народных инструментах. – Л.: Сов. композитор, 1975. – С.19-33.
 70. Игонин В., Скуматов Л. Об устранении дефектов постановки правой руки баяниста // Вопросы музыкальной педагогики. – Вып.6. – Л., 1985. – С.6-15.
 71. Имханицкий М.Й. Работа над концертами А. Репникова в классе баяна // Музыкальная педагогика и исполнительство на народных инструментах. – Вып.74. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1984. – С.14-26.
 72. Имханицкий М.Й. Творчество А. Репникова для баяна // Баян и баянисты. – Вып.7. – М.: Музыка, 1987.- С.39-77.
 73. Имханицкий М.Й. Педагогическая деятельность Вячеслава Семенова // Народник. – 1995. – №4. – 1996. – №1.
 74. Имханицкий М.Й. Фридрих Липс // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.221-254.
 75. Имханицкий М.Й. Юрий Казаков // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.88-114.
 76. Имханицкий М.Й. История исполнительства на русских народных инструментах. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2002.
 77. Имханицкий М.Й., Мищенко А.В. Дуэт баянистов. Вопросы теории и практики. – М., 2001. – Вып.1.; М., 2002. – Вып.2., М., 2004. – Вып.3.
 78. Имханицкий М.Й. Музыка зарубежных композиторов для баяна и аккордеона. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2004.
 79. Имханицкий М.Й., Полун Б.Е. Трио баянистов. Вопросы теории и практики. – М., 2005.
 80. Йоркіна Є. Психолого-педагогічні умови формування індивідуального

- стилю виконавської діяльності музиканта-інструменталіста: Автореф. дис.... канд. пед наук. – К., 1996. – 18с.
81. Казаков Ю. Современный концертный баян // Баян и баянисты. – Вып.1. – М.; Советский композитор, 1970. – С.91-110.
 82. Клюкин Ю. О некоторых недостатках начального обучения игре на баяне // Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах. – Вып.2. – Свердловск. – 1990. – С.146-167.
 83. Князев В. Еволюція виконавської техніки в українській баянній школі (друга половина ХХ століття): Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 2005. – 20с.
 84. Колесов Л. Содержание и форма работы баяниста над музыкальным произведением // Баян и баянисты. – Вып.4. – М.: Музыка, 1978. – С.13-32.
 85. Комаренко В. Методика обучения на четырехструнной домре. – К.: Радянська школа, 1961.
 86. Коцюба М. Десять прийоми звуковидобування на баяні. – К.: Муз. Україна, 1978.
 87. Кравцов Н. Усовершенствование органно-фортепианной клавиатуры аккорда и назревшие проблемы гармонно-баянного исполнительства: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – Л., 1982. – 17с.
 88. Крупин А. О некоторых принципах освоения современных приемов меха баянистами // Вопросы музыкальной педагогики. – Вып.6. – Л.; Музыка, 1985. – С.23-34.
 89. Крупин А. Мехо-пальцевая артикуляция при атаке звука на баяне // Проблемы педагогики исполнительства на русских народных инструментах. – Вып.95. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1987. – С.104-112.
 90. Крупин А., Юрусенцев Ю. Александр Скляров // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.270-298.
 91. Кужелев Д. Сучасне баянне мистецтво: феномен В.Зубицького // Актуальні теорії музичного виховання: Зб. наук.пр. – К.: КДУКіМ., 1998. – С.103-112.
 92. Кужелев Д. Баянне виконавство в музичній культурі 70-90-х рр. // Музичне виконавство. – Кн.4. – Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – К., 2000. – С.48-58.
 93. Кужелев Д. Культурологічні аспекти баянного виконавства (70-90-хх рр. ХХ ст.) // Академічне народно-інструментальне мистецтво в Україні ХХ–ХХІ ст. – К., 2003. – С.78-80.
 94. Кужелев Д. Культурологічні аспекти баянного виконавства 70-90-хх рр. ХХ століття: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 2003. – 20с.

95. Кузовлев В. Дидактический принцип доступности и искусство педагога // Баян и баянисты. – Вып.2. – М.: Советский композитор, 1974. – С.3-11.
96. Кузовлев В. О воспитании самостоятельности баяниста // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып.48. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1980. – С.34-51.
97. Липс Ф.Р. О переложениях и транскрипциях // Баян и баянисты. – Вып.3. – М.: Советский композитор, 1977. – С.88-108.
98. Липс Ф.Р. К вопросу об исполнении современной музыки для баяна // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып.48. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1980. – С.52-73.
99. Липс Ф.Р. Творчество Владислава Золотарева // Баян и баянисты.- Вып.6. – М., 1984. – С.27-68.
100. Липс Ф.Р. Звук и звукоизвлечение на баяне // Музыкальная педагогика и исполнительство на русских народных инструментах. – Вып.74. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1984. – С.42-58.
101. Матюшков Д. Об особенностях исполнения произведений А. Репникова // Методика обучения игре на народных инструментах. – Л., 1975. – С.54-60.
102. Мирек А. История гармонно-баянной культуры в России с 1800 до 1941 года: Автореф. дисс.... д-ра искусствоведения. – М., 1983. – 32с.
103. Морозевич Н. Бандурне мистецтво як культурне надбання сьогодення: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – Одеса, 2003. – 21с.
104. Мотов В. О некоторых приемах звукоизвлечения на баяне // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып.48. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1980. – С.113-130.
105. Мотов В. Развитие первоначальных навыков игры по слуху // Баян и баянисты. – Вып.5. – М.: Музыка, 1981. – С.3-33.
106. Мотов В. Простейшие приемы варьирования на баяне или аккордеоне. – М., 1987. – 53с.
107. Моисеев В. Вопросы обучения баяниста навыкам импровизации // Проблемы педагогики и исполнительства на русских народных инструментах.- Вып.95. – М.: ГМПИ им. Гнесиных. – 1987.- С.50-57.
108. Мурза В. Проблеми співвідношення сучасної баянної культури з фольклором (на прикладі творів В.Власова) // Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ- ХХІ ст. – К., 2003. – С.62-64.
109. Оберюхтин М. Проблемы исполнительства на баяне. – М.: Музыка, 1989. – 95с.
110. Оберюхтин М. Расчлененность музыки и смена направления движения меха // Баян и баянисты. – Вып.4.- М., 1978.- С.33-53.
111. Олексюк О.М. Методика викладання гри на народних інструментах: Навч. посібник. – К.: ДАККиМ, – 2004. – 135с.

- 112.Олексієнко О. Творчість Миколи Дремлюги і становлення бандурного репертуару: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 2003. – 20с.
- 113.Омельченко А. розвиток кобзарського мистецтва в Україні: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 1968. – 22с.
- 114.Онегин А. Школа игры на баяне. – М., 1967.
- 115.Онегин А. Работа над репертуаром // Баян и баянисты. – Вып.2. – М.: Музыка,1974. – С.102-128.
- 116.Панасюк Н. Вячеслав Галкин // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных,2001. – С.138-157.
- 117.Панасюк І. Київська школа професійно-академічного бандурництва. Творча діяльність її фундатора С.В.Баштана: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 2005. – 19с.
- 118.Панікарова Л. Становлення харківської академічної школи виконавства на баяні // Академічне народно-інструментальне мистецтво в Україні ХХ–ХХІ ст. – К., 2003. – С.75-77.
- 119.Паньков В. Гами, тризвуки, арпеджіо для виборного баяна. – К.: Муз. Україна, 1982.
- 120.Паньков О. К вопросу о звукоизвлечении на баяне // Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах. – Свердловск, 1986. – С.30-65.
- 121.Паньков О. О работе баяниста над ритмом. – М.: Музыка, 1986.
- 122.Паньков О. О становлении игрового аппарата баяниста // Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах. – Вып.2. – Свердловск, 1990. – С.12-58.
- 123.Паньков О. Роль двигательных процессов в музыкальном исполнительстве // Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах. – Свердловск, 1997.
- 124.Петров В. Анатолий Сурков // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.62-88.
- 125.Підгорний В. Школа технічної майстерності і ладо-гармонічного мислення баяніста // Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ–ХХІ ст. – К.,2003. – С.61-62.
- 126.Писняк Г., Андреев В. Его роль в демократизации русского искусства конца XIX – начала XX вв. и современность: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – Минск, 1973. – 21с.
- 127.Платонова С. Современный оригинальный репертуар баяниста (К вопросу образно-интонационном строе и выразительных средств музыки 60-70-х годов) // Музыкальная педагогика и исполнительство на народных инструментах. – Вып.74. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1984. – С.40-52.

128. Полетаев А. Пятипальцевая аппликатура на баяне. – М.: Сов. композитор, 1982. – 28с.
129. Портреты баянистов / Ред.-сост. М.Имханицкий, А.Якупов. Общ. ред. М.И. Имханицкого. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001.
130. Пуриц И. Специфика развития музыкального слуха у баяниста // Проблемы педагогики и исполнительства на русских народных инструментах. – Вып.95. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1987.
131. Ризоль Н. Принципы применения пятипальцевой аппликатуры на баяне. – М.: Сов. композитор, 1977. – 275с.
132. Ризоль Н. Очерки о работе в ансамбле баянистов. – М.: Музыка, 1986.- 224с.
133. Ризоль Н., Яшкевич И. Школа двойных нот для баяна. – К.: Муз. Україна, 1989.
134. Романько В. Техника освоения баянистами приемов игры мехом // Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах. – Вып.2. – Свердловск, 1990. – С.110-132.
135. Самитов В.З. Творческая направленность процесса совместной деятельности педагога и студента как условие становления личностных качеств музыканта-исполнителя: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – К., 1992. – 18с.
136. Семенов В. Формирование технического мастерства исполнения на готово-выборном баяне // Баян и баянисты. – Вып.4. – М.: Сов. композитор, 1978. – С.54-78.
137. Семенов В. Об аппликатуре на пятирядном баяне // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып.48. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1980. – С.131-142.
138. Стативкин Г. Начальное обучение на готово-выборном баяне. – М.: Музыка, 1989.
139. Шашевский А. Жанрові тенденції в українській музиці для баяна 70-80-х років ХХ століття (на прикладі творів великих форм) // Академічне народно-інструментальне мистецтво в Україні ХХ–ХХІ ст. – К., 2003. – С.64-68.
140. Стеценко В. Методика навчання гри на скрипці. – К.; Муз. Україна. – 1960. – Част.1.; 1982. – Част.2.
141. Сурков А. Пособие для начального обучения игре на готово-выборном баяне. – М.: Музыка, 1973.
142. Сурков А. Техника левой руки баяниста на начальном этапе обучения // Баян и баянисты. – Вып.2. – М.: Сов. композитор, 1974. – С.48-68.
143. Талакин А. Страницы творчества Анатолия Шалаева // Баян и баянисты. – Вып.5. – М.: Сов. композитор, 1981. – С.111-132.

144. Тихонов Б. Самодеятельное народно-инструментальное исполнительство как эффективное средство массового музыкального воспитания: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – М., 1975. – 20с.
145. Ушенин В. Работа со смешанным ансамблем русских народных инструментов в ВУЗе (в т.ч. выразительных возможностях баяна в смешанных ансамблях) // Музыкальная педагогика и исполнительство на народных инструментах. – Вып. 74. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1984. – С.5-20.
146. Ушенин В., Имханицкий М. Вячеслав Семенов // Портреты баянистов / Сост. М.Имханицкий, А.Якупов. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2001. – С.157-181.
147. Цагарелли Ю. Исследование некоторых индивидуальных особенностей студентов в процессе воспитания музыканта // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып.48. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1980.- С.14-25.
148. Чабан В. Становление интонационного стиля искусства гармоника-баяна: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – Вильнюс, 1985. – 21с.
149. Червоіваненко А. Про втілення виражальних особливостей джазу в музиці для баяна // Науковий вісник НАУ ім. П.І.Чайковського. Музичне виконавство. – Вип.3. – К., НМАУ, 1999. – С.95-109.
150. Червоіваненко А. Историчні та документально-образні матеріали у творах для баяна та у виконавській творчості баяністів // Музичне мистецтво і культура. – Вип.1. – Одеса: Астропринт, 2000. – С.388-397.
151. Червоіваненко А. Фактура у визначенні виражальних властивостей баянної музики: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – Одеса, 2002. – 18с.
152. Чернов А. Формирование смены меха в работе над полифонией // Баян и баянисты. – Вып.7. – М.: Музыка, 1987.- С.3-17.
153. Черных А. Конкурсы, фестивали, чемпионаты баянистов // Баян и баянисты. – Вып.4. – М.: Сов. композитор, 1978. – С.97-115.
154. Чиняков А. Преодоление технических трудностей на баяне. – М.: Музыка, 1982.
155. Шанов А. Фортепианный урок в музыкальной школе и училище. – М.: Музыка, 1974.
156. Шаров О. О звуковом соотношении клавиатур в многотембровом выборном баяне // Искусство Молдовы. – Кишинев, 1975. – С.15-28.
157. Шаров В. Розширення музично-виражальних можливостей баяна в його електронній модифікації: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 1992. – 21с.
158. Шахов Г. Игра по слуху, чтение с листа и транспортирование в классе

- баяна. – М.: Музыка, 1974. – 181с.
159. Шахов Г. Некоторые вопросы преподавания игры по слуху в классе баяна // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып.48. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1980. – С.143-159.
160. Шахов Г. Теоретические основы преподавания транспонирования на баяне // Баян и баянисты. – Вып.5. – М.: Сов. композиторов, 1981. – С.34-56.
161. Шахов Г. Аппликатура как средство развития профессионального мастерства баяниста и аккордеониста. – Л.: Сов. композитор, 1986.- 96с.
162. Шахов Г. Теоретичні основи викладання транспонування на баяні: Автореф. дис.... канд. мистецтвознавства. – К., 1989. – 23с.
163. Ястребов Ю. Современные принципы баянной аппликатуры: Автореф. дисс.... канд. искусствоведения. – Л., 1976. – 20с.
164. Ястребов Ю. Уральское трио баянистов // Баян и баянисты. – Вып.7. – М.: Сов. композитор, 1987. – С.18-38.
165. Ястребов Ю.Г. Владимир Бесфамильнов. – Владивосток, 1993
166. Яшкевич И. Особенности освоения полиритмии в процессе обучения баяниста // Вопросы профессионального воспитания баяниста. – Вып.48. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1980. – С.74-80.

Додаткова література

1. Алексеев А.Д. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1978. – 287с.
2. Арчажникова Л.Г. Теоретические основы профессионально-педагогической подготовки учителя музыки: Автореф. дисс.... д-ра пед. наук. – М., 1988. -37с.
3. Баренбайм Л.А. О воспитании творческого воображения, творческого внимания и эстрадного самочувствия // Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства. – Л.: Сов. композитор, 1969.
4. Бирмак А. О художественной технике пианиста. – М.: Музыка, 1973.
5. Бобакова І. П. Самостійна робота як фактор удосконалення процесу підготовки майбутнього вчителя музики: Автореф. дис.... канд. пед. наук. – К., 1987. – 16с.
6. Брянская Ф. Навыки игры с листа, его структура и принципы // Вопросы фортепианной педагогики. – Вып.4. – М.: Музыка, 1976.- С.46-62.
7. Газарян С. Рассказы о гитаре. – М., 1987.
8. Гольденвейзер А. О музыкальном исполнительстве // Вопросы музыкального исполнительства. – М., 1958. – Вып.2.

9. Горбунова Л. Использование современных средств звукозаписи в учебно-воспитательной и методической работе педагога // Вопросы методики начального музыкального образования. – М.: Просвещение, 1981.
10. Григорьев В.Ю. О развитии памяти учащихся // Вопросы музыкальной педагогики. – М., 1980. – Вып.2. – С.68-78.
11. Грінчук І.Д. Формування музично-аналітичних умінь у майбутніх учителів музики: Автореф. дис.... канд. пед. наук. -К., 1997. – 16с.
12. Дем'янчук О.Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи: Автореф. дис.... д-ра пед. наук. – К., 1995. – 35с.
13. Дмитриев Г. Об обучении детей композиции // Ребенок за роялем. – М.: Музыка, 1981.
14. Жуков С.М. Формування інтересу до музичного виконавства у молодших школярів: Автореф. дис.... канд. пед. наук. – К., 1998. -16с.
15. Землянский Н. Педагог и его работа // О музыкальной педагогике. – М.: Музыка, 1987.
16. Игумнов К.Н. О творческом пути и исполнительском искусстве пианиста // Пианисты рассказывают. – Вып.1. – М.: Музыка, 1990.
17. Илюхин А.С. Материалы к курсу истории исполнительства на русских народных инструментах. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1969. – Вып.71.
18. Илюхин А.С. Методический материал к курсу истории исполнительства на русских народных музыкальных инструментах. – М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1971. – Вып.2.
19. Кирнарская Д.К. Музыкально-языковая способность как компонент музыкальной одаренности // Вопросы психологии. – 1989. – №2. – С.47-51.
20. Ключинский Я. Как исполнять Шопена? – СПб., 1887. – 43с.
21. Козырев Ю. Импровизация путь к музыке для всех // Музыкальное воспитание в СССР. – Вып.2. – М.: Музыка, 1985.
22. Могилевская И.М. Реализация принципа целостности в процессе совершенствования профессиональной подготовки учителя музыки: Автореф. дисс.... канд. пед. наук. – Одесса, 1994. – 20с.
23. Москаленко В.Г. Творческий аспект музыкальной интерпретации (к проблемам анализа). – К.: Изд-во Киев. гос. конс., 1984. – 157с.
24. Музыкальное исполнительство и педагогика: Сб. ст. – М.: Музыка, 1991. – 240с.
25. Петрушин В.И. Артистизм – это тренировка: О психологической подготовке музыканта к выступлению // Советская музыка. – М., 1971. – №12. – С.3-10.
26. Психолого-педагогические проблемы совершенствования учебного процесса и профессиональной подготовки студентов в вузах культуры и

- искусства: Сб. науч. тр. – Челябинск, 1987. – 204с.
27. Ражников В.Г. Динамика художественного сознания в музыкальном обучении: Автореф. дисс.... д-ра пед. наук. – М., 1993. – 69с.
 28. Родионова Г. Обучение основам композиции в классе фортепиано ДМШ // Вопросы фортепианной педагогики. – Вып. 4. – М.: Музыка, 1976.
 29. Цагарелли Ю.А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: Автореф. дисс.... д-ра психол. наук. – Л., 1989. – 31с.
 30. Шульгіна В. Про курс методики навчання гри на фортепіано // Питання фортепіанної педагогіки та виконавства. – К., 1981. – С.25-28.
 31. Яковенко Л.П. Формування художнього мислення студентів засобами музики. – Рівне: РДП, 1996.
 32. Яковенко Л.П. Активізація мислення студентів у процесі вивчення музичних творів напам'ять. – Рівне: РДП, 1998.

Перелік наочних посібників, ТЗН (таблиці, плакати, кіно- і діафільми, відеофільми, слайди і навчальні демонстрації)

1. Таблиці аплікатур музичних інструментів.
2. Таблиці музичних термінів.
3. Таблиці виконавських штрихів.
4. Відеофільми, магнітофонні записи.

Навчально-методичне видання

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГРИ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Програма навчального курсу (за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу) для студентів спеціальності 7.020205 „Музичне мистецтво”

Укладач:

Димченко С.С., декан факультету музичного мистецтва Інституту мистецтв РДГУ, професор кафедри народних інструментів, заслужений працівник культури України, відмінник освіти України

Відповідальний за випуск:

Степанов О.Ф., професор, завідувач кафедрою народних інструментів факультету музичного мистецтва Інституту мистецтв РДГУ

Підписано до друку 30.01.2009 р. Замовлення №230/2.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 2,7.
Гарнітура Time New Roman. Наклад 100 прим.

М 54 Методика викладання гри на музичних інструментах.
Програма навчального курсу (за вимогами кредитно-модульної системи) для студентів спеціальності 7.020205 „Музичне мистецтво” /
Укладач С.С.Димченко. – Рівне: РДГУ, 2009. – 58 с.

ББК 85.310.7р

УДК 78.022:37(07)

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2009
© С.С.Димченко, 2009©

